

MUSIIKINOPETTAJAN ARKI

-viiden musiikinopettajan kokemuksia musiikinopettajan ammatista

Musiikkikasvatuksen
pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Musiikkitieteen laitos
Syksy 1999
Virva Pelkonen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta	HUMANISTINEN	Laitos	MUSIIKKITIETEEN
Tekijä	Virva Pelkonen		
Työn nimi	MUSIIKINOPETTAJAN ARKI -viiden musiikinopettajan kokemuksia musiikinopettajan ammatissa		
Oppiaine	Musiikkikasvatus	Työn laji	Pro gradu
Aika	Lokakuu 1999	Sivumäärä	63 sivua
Tiivistelmä - Abstract			
<p>Työni on aineistopohjainen tutkimus. Olen tutustunut aiempiin tutkimuksiin musiikinopettajan työmotivaatiosta ja ammattiin sosiaalistumisesta. Opettajatyypitystä tehdessäni käytin apuna R. O. Viitamäen (1959) tutkimusta opettajan persoonallisuudesta ja opetustaidosta. Tutkimus on kvalitatiivista tapaustutkimusta. Tiedot keräsin haastattelemalla viittä pitempääm työssä ollutta musiikinopettajaa. Nauhoitin haastattelut ja purin ne sanasta sanaan. Vastaukset järjestin osa-alueittain. Suurin syy musiikinopettajan uranvalinnalle oli lapsena alkanut musiikin harrastus. Taloudellisen tuen heikkeneminen näkyy tuntimäärän ja välineistön vähytenä. Vastaavasti ryhmäkoko kasvaa, ja oppilasaines muuttuu yhä heterogeenisemmäksi. Suurin muutos tapahtui, kun aine muuttui pakollisesta valinnaiseksi. Musiikinopettajan työtä vaikeuttavat hänen yksinäinen asemansa koulussa, asianmukais-ten tilojen puute sekä ongelmatilanteet luokassa. Parasta työssä ovat oppilaat, onnistumisen kokemukset ja aineen vapaus. Opettajat pyrkivät luomaan vapautuneen luokkailmapiirin ja tarjoamaan oppilaille elämyksiä. Musiikinopettaja tarvitsee työssään ennen kaikkea käytännön pätevyyttä. Tärkeintä on kiinnostus opetustyöhön. Opettaja on kasvattaja, jolloin ihmissuhdetaidot korostuvat. Tärkeitä taitoja ovat pedagogiikka, ongelmanratkaisukyky ja muusikkous. Jaoin opettajat persoonallisuuden ja opetustyylin mukaan neljään opettajatyyppiin. Opettaja A on kaveri-tyyppi, opettaja B on muusikko-tyyppi, opettaja C on hoivaava äiti -tyyppi ja opettaja D on johtaja-tyyppi.</p>			
Asiasanat	musiikki, musiikinopetus, musiikinopettaja, oppilas, tuntimäärä, ryhmäkoko		
Säilytyspaikka	Yliopiston pääkirjasto, Musiikkitieteen laitoksen kirjasto		
Muita tietoja			

SISÄLTÖ

JOHDANTO

2 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA.....	3
3 TOTEUTUS JA METODIT.....	6
3.1 Pilottitutkimus.....	6
3.2 Kvalitatiivinen tutkimus.....	7
3.2.1 Tapaustutkimus ja sen luotettavuus.....	7
3.2.2 Haastattelu.....	8
3.2.3 Aineiston analyysi ja tulkinta.....	10
3.3 Tutkimuksen kulku.....	11
4 TUTKIMUSTULOKSIA.....	14
4.1 Musiikinopettajan työnkuva.....	14
4.1.1 Ammatinvalinnan perusteet.....	14
4.1.2 Tämän hetken työolosuhteet.....	14
4.1.3 Työn parhaimmat ja huonoimmat puolet.....	17
4.1.4 Tavoitteet.....	19
4.2 Työpaikkaan kohdistuvat toiveet.....	21
4.2.1 Ihanteellisen työpaikan edellytyksiä.....	21
4.2.2 Parannusehdotuksia.....	22
4.3 Sosiaaliset suhteet.....	23
4.3.1 Työilmapiirin vaikutus.....	23
4.3.2 Palautteen merkitys.....	26
4.3.3 Ongelmatilanteiden kohtaaminen.....	27
4.4 Työpanos.....	28
4.4.1 Tuntien suunnittelu.....	28
4.4.2 Pätevän opettajan kriteerejä.....	30
4.5 Yhteiskunnalliset olosuhteet.....	36

4.5.1 Vallitsevat arvot.....	36
4.5.2 Uudistusten vaikutus.....	37
4.5.3 Työpaikkakunnan ilmapiiri.....	38
5 TULOSTEN TARKASTELUA.....	41
5.1 Musiikinopettajan työn epäkohdat.....	41
5.2 Työn vaatimukset.....	43
5.3 Opettajatyypit.....	47
6 PÄÄTÄNTÖ.....	49
LÄHTEET.....	52
LIITTEET.....	54

JOHDANTO

Tutkimukseni kertoo musiikinopettajan työstä ja musiikin asemasta koulussa. Koin aiheen mielenkiintoiseksi, koska valmistun itsekin musiikinopettajaksi. Mikä olisi palkitsevampaa ja kiinnostavampaa kuin tutkia omaa alaansa. Valitsin aiheen, josta on hyötyä muille alan opiskelijoille sekä itselleni.

Kentältä tulevat uutiset musiikinopetuksen tilasta ja vaikeuksista lisäsivät mielenkiintoani. Halusin selvittää, mistä ongelmat johtuvat, mitä ratkaisuja opettajilla itsellään olisi ehdotettavana. Ihmettelin myös, mistä johtuu musiikinopettajan työn lopettaneiden suuri määrä. Omassa tuttavapiirissäni vain muutama on jatkanut musiikinopettajan tehtävissä. Useampi on vaihtanut alaa heti opiskelujen päätyttyä tai muutaman koulussa vietetyn opetusvuoden jälkeen. Halusin selvittää, mistä kaikki tämä johtuu. Päämääränä on, että ihminen hakeutuu sen alan töihin, johon on koulutuksen saanut. Musiikinopettajien kohdalla tilanne vaikutti epäjohtomukaiselta.

Aiempien tutkimusten perusteella ymmärsin, että tilanne kentällä on vaikea. Keskustellessani tuntemieni musiikinopettajien kanssa käsitykseni vaikeuksien ja ongelmien laajuudesta konkretisoitui. Tunsin pakottavaa tarvetta selventää ja kartoittaa tilannetta sekä etsiä ratkaisuja.

Suurimpia syitä musiikinopettajan ammatinvaihtoon on turhautuneisuus. Liian suuret oppilasmäärät rajoittavat huomattavasti opiskeltavan asian laajuutta ja syvällistä perehtymistä. Periaate, että kaikkien oppilaiden tulisi tunnilla osallistua, on tietenkin hyvä, mutta se asettaa musiikinopettajalle suunnattomia vaatimuksia. Miten opettaa heterogeenistä luokkaa, eli saada sekä aloittelijat että pitkälle edistyneet oppilaat mukaan heille mielekkääseen toimintaan? Miten järjestää eritasoisten oppilaiden harjoitustilat? Miten valvoa useampaa ryhmää yhtä aikaa? Vähentynyt tuntimäärä sanelee tiukat rajat sille, mitä voi, kannattaa ja ehtii opettaa joissakin tapauksissa jopa 40 oppilaalle.

Edellä mainitut ongelmat johtuvat taloudellisen tuen vähenemisestä.

tä. Musiikinopettajat joutuvat koulussa yksin taistelemaan ai-neensa puolesta. Asiaa hankaloittaa toisinaan koulun vanhempien opettajien väheksyvä suhtautuminen musiikkiin ja sen merkitykseen oppiaineena. Tilannetta ei suinkaan paranna yhteiskunnassamme tällä hetkellä vallitseva suorituspainotteisuus eikä tulosvas-tuu- ja hyötyajattelu.

Tutkimusmenetelmäksi valitsin haastattelun. Mielestäni se antaa pätevintä ja todellisinta tietoa tutkittavasta aiheesta. Haastat-telu sopii myös parhaiten sosiaaliselle luonteelleni. Haastattelu on konkreettinen vuorovaikutustilanne, johon saa itse osallistua ja välittömästi havainnoida vastaajan reaktioita esitettyihin kysymyksiin. Onhan non-verbaalinen viestintä äärimmäisen tärkeä osa kommunikaatiota. Haastattelussa on mahdollisuus korjata väärinymmärretyt asiat ja esittää tarvittaessa kysymys uudestaan. Erittäin suuri etu haastattelussa on se, että keskustelussa voidaan syventyä siihen asiaan, minkä haastateltava kokee tär-keäksi. Esiin voi nousta myös aivan uusia näkökulmia ja asioita, jotka antavat uuden suunnan tutkimukselle.

Aloitan työni kertomalla pilottitutkimuksesta, ja sen jälkeen varsinaisesta haastattelututkimuksesta. Kuvailen ensin kvalita-tiivista tapaustutkimusta, jonka jälkeen kerron tutkimukseni etenemisen kronologisesti. Esittelen kaksi aiempaa tutkimusta, jotka liittyvät läheisesti omaan työhöni. Varsinaiset tutkimustu-lokset olen jakanut aiheittain viiteen eri osa-alueeseen. Lopuksi esitän tutkimustulosten pääasiat, eli tärkeimmät ja eniten haas-tatteluissa keskustelua herättäneet kysymykset.

2 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

Työlläni ei ole valmista teoriaa, vaan se on aineistopohjainen tutkimus. Musiikkitieteen laitoksella on tehty useita tutkimuksia musiikinopettajasta ja musiikinopettajan työn eri puolista. Valitsin taustaksi kaksi opettajan työmotivaatiota käsittelevää tutkimusta.

Heikki Ruismäen 1991 valmistunut väitöskirja tutkii musiikinopettajien tyytyväisyyttä, ammatillista minäkäsitystä ja uravalintaa. Hän tutkii musiikinopettajan työtä peruskoulun yläasteella. Tutkimusmenetelmänä hän on käyttänyt kyselyä. Kyselyyn vastasi 116 yläasteen musiikinopettajaa keväällä 1981. Ruismäki on tutkinut koulutukseltaan erilaisia ryhmiä, koska monien yläasteiden ja lukioiden musiikinopetus on luokanopettajien hoidossa. Oman tutkimukseni kolmella haastateltavalla on myös luokanopettajan pätevyys. Ruismäki on verrannut muodollisesti pätevien musiikinopettajien ja musiikin poikkeuskoulutuksesta valmistuneiden luokanopettajien vastauksia toisiinsa. Ruismäki havaitsi, että tyytyväisimpiä useimpiin musiikinopettajan työn osa-alueisiin olivat poikkeuskoulutuksesta valmistuneet luokanopettajat. He olivat tyytyväisimpiä kykyyn tulla toimeen oppilaiden kanssa ja mahdollisuuteen toimia itsenäisesti. Heidän opetuksensa vahvimpia alueita olivat kyky hallita luokkaa, kokonaistilanteen hahmottaminen ja didaktinen ajattelu. Ruismäen tutkimuksessa opettajat pitivät bändisoittoa ja vapaata säestystä keskeisinä osaamisen alueina. Kevyen musiikin soittotaitoa haluttiin parantaa. Tärkeää oli myös osata soittaa tyylinmukaisesti. Olennaista ei kuitenkaan ollut osaamisen absoluuttinen taso, vaan se miten henkilö itse suhtautui osaamiseensa tai osaamattomuuteensa. Ruismäen mukaan koulutus oli antanut parhaimmat valmiudet kahden tutkinnon, eli sekä musiikinopettajakoulutuksen että luokanopettajakoulutuksen suorittaneille opettajille. Pelkän musiikinopettajakoulutuksen saaneet kokivat työnsä raskaimmaksi. Musiikin poikkeuskoulutukseen hakeutuneilla oli selkeä näkemys ja kokemus kasvattajan ja opettajan työstä. (Ruismäki 1991, 256, 266, 270-272.)

Ruismäen mukaan tyytyväisellä musiikinopettajalla on intensiivi-

nen ja toiminnallinen suhde oppilaille läheiseen musiikkiin, motivaatio opettamiseen ja oppimiseen sekä balanssi oman ja halutun minän välillä (Ruismäki 1991, 277). Omassa tutkimuksessa- ni korostuivat myös pedagogiset taidot sekä kevyen musiikin ja vapaan säestyksen soittotaito. Suhtautuminen omiin taitoihin ja virheiden ja rajallisuuden tunnustaminen olivat myös tutkimuksessani tärkeitä asioita. Ruismäki havaitsi, miten musiikinopettajan oma "itsetuntokasvatus" oli jäänyt koulutuksessa monien taidollisten ja taidollisten tavoitteiden varjoon (Ruismäki 1991, 273). Haastattelemani opettajat olivat vasta vuosien myötä ja monien kokeilujen jälkeen löytäneet vahvuutensa persoonina ja uskon kykyihinsä.

Toinen musiikinopettajan työtä käsittelevä tutkimus on Päivi Ikäheimosen pro gradu -työ. Tutkimus käsittelee musiikinopettajan ensimmäistä työvuotta ja ammattiin sosiaalistumista. Työ valmistui 1995. Ikäheimonen haastatteli kuutta naismusiikinopettajaa. Opettajat olivat epävarmoja omista kyvyistään ja suhteestaan muihin. Heitä vaivasi työn fyysinen raskaus, väsymys ja stressi. Opettajilla ei ollut taitoja toimia luokassa häirintätilanteissa. Heillä ei ollut kunnollista työhöntulo-ohjausta, ja asiat piti opetella "kantapään" kautta. Opettajan rooli piti kehittää itsenäisesti. Se oli vaikeaa, kun ei tiennyt miten olla luokan edessä. Työ vei aikaa vapaa-ajalta. Parasta työssä oli onnistuminen, oppilaiden viihtyvyys ja esitykset. Hankaluutta tuottivat järjestyksen pito, työelämään sopeutuminen, musiikinopettajan yksinäinen asema koulussa ja kokeiden laatiminen ja arvostelu. (Ikäheimonen 1995, 8, 22, 31, 34-36.)

Aloittelevan ja vuosia työssä olleen opettajan ongelmat ovat erilaisia. Työvuodet tuovat opettajalle varmuutta, keinoja toimia erilaisissa tunti-tilanteissa ja oman opetustyylin. Huolimatta työvuosien määrästä musiikinopettajan asema koulussa on yksinäinen. Opettaja joutuu ainoana taistelemaan aineensa aseman ja merkityksen puolesta. Vapaan säestyksen merkitys ja ihmissuhdetaidot korostuvat kaikkien, sekä aloittelevien että pitkään työssä olleiden opettajien vastauksissa.

Tulosten tarkastelua -osiossa esittelen neljä erilaista opettaja-

tyyppiä, joihin olen jakanut opettajat persoonallisuuden mukaan. Lähdemateriaalia opettajatyypeistä oli vain vähän tarjolla. Lähimpänä omaa tarkastelutapaani oli R. Olavi Viitamäen jo vuonna 1959 tekemä kokeellinen tutkimus opettajan persoonallisuudesta ja opetustaidosta. Hän tutki opettajan persoonallisuudesta johtuvia vaikeuksia ja rajoituksia koulutyössä. Tutkimukseen osallistui 47 naista ja 47 miestä, jotka olivat saaneet kelpoisuustodistuksen Helsingin Opettajakorkeakoulusta. Tutkimuksen mukaan hyvä opettaja on ennen muuta kiinnostunut oppilaistaan, kärsivällinen, ystävällinen ja omaa hyvän opetustaidon. (Viitamäki 1959, 6-7.) Samat hyvän opettajan kriteerit tulevat esille omassa tutkimuksessanikin. Viitamäen tutkimuksessa mainitaan lisäksi opettajan huumorintaju, hyvä terveys ja oikeudenmukaisuus. Tutkimuksessa pidetään hyvänä asiana erilaisten opettajatyypien olemassaoloa. (Viitamäki 1959, 7.)

Opettajat jaoteltiin logotrooppiseen eli tieteellisen objektiivisesti suhtautuvaan ja paidotrooppiseen eli lapsen persoonallisuuden huomioonottavaan opettajatyyppeihin. Tutkimuksessa erotetaan myös dominatiivinen eli autoritatiivinen asennoituminen sekä integratiivinen asenne, joka on välittömämpi ja korostaa oppilaan itsenäisyyden ja vastuuntunnon kehittämistä. (Viitamäki 1959, 5-6.) Laatimistani opettajatyypeistä johtaja-tyyppi vastaa Viitamäen autoritatiivista suhtautumista opetustyöhön. Haastateltavistani opettajalla 5 on filosofisempia ajatuksia opettajan työn tavoitteista ja oppilaiden kasvattamisesta ja ohjaamisesta tiettyyn suuntaan. Tämä näkemys vastaa Viitamäen integratiivista asennetta.

Erona esittelemiini tutkimuksiin olen omassa työssäni huomionnut myös yhteiskunnan ja ympäristön vaikutukset. Halusin tietää, miten alati vaihtuvat trendit vaikuttavat musiikinopetukseen ja opettajien omiin arvostuksiin ja näkemyksiin opetuksen tavoitteista. Ajatuksena oli myös tehdä jatkoa Ikäheimosen tutkimukselle selvittämällä, mitkä ovat pitempään musiikinopettajina työskennelleiden ongelmat.

3 TOTEUTUS JA METODIT

3.1 Pilottitutkimus

Alunperin tarkoitukseni oli esitutkimuksen avulla etsiä työstään innostuneita ja siitä vieraantuneita musiikinopettajia. Olisin kyselyn avulla tutkinut, mitkä ulkoiset ja sisäiset tekijät vaikuttavat opettajien työmotivaatioon. Kyselylomakkeen vastauksen perusteella olisin valinnut työstä innostuneita ja siitä vieraantuneita haastateltavia. Haastattelun tuloksia olisin verrannut Maslow'n tarvehierarkiaan ja selvittänyt, mitkä tarvetasot tulisi täyttyä, jotta opettaja olisi innostunut työstään. Tarkoitukseni oli myös tutkia, kuinka musiikinopettajan työ eroaa maaseudulla ja kaupungissa, onko naisten ja miesten välillä eroja suhtautumisessa työhön sekä miten ikä vaikuttaa työmotivaatioon.

Kyselylomakkeet lähetin Oulun läänin musiikinopettajille. Osoitetiedot sain tilaamalla jäsenrekisterin Koulujen musiikinopettajary:ltä Helsingistä. Osan osoitteista sain selville soittamalla itse lähikuntien kouluihin. Syksyllä 1996 lähetin kyselylomakkeet (LIITE 1) 43 opettajalle Ouluun ja lähikuntiin. Sain vastauksen 26 opettajalta, joista naisia oli 15 ja miehiä 11. Nuorin vastaaja oli 26 vuotta ja vanhin 54 vuotta vanha. Varsinaisen kyselyn lisäksi tiedustelin opettajilta muutamia olennaisia asioita kuten koulutusta, sukupuolta, työpaikkakuntaa ja työssäolovuosia (LIITE 2). Kyselylomakkeen mukana lähetin myös postimerkillä varustetun vastauskuoren sekä kirjeen, jossa kerroin kuka olen, mitä ja missä opiskelen sekä tutkimuksen tarkoituksen (LIITE 3).

Kyselylomakkeessa esitin 20 väittämää, joihin opettaja vastasi rastimalla viidestä vaihtoehdosta itselleen parhaiten sopivan kohdan. Mallin väittämiin ja vastausten pisteytykseen otin DuBriinin kirjasta Human Relations, a job oriented approach, jossa kirjailija pohtii työmotivaatiota ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Kyselylomakkeen väittämät mittasivat musiikinopettajan työhön paneutumista. Väittämissä esiintyi erilaisia arkipäivän elämään liittyviä tilanteita, kuten asettaako vastaaja työasiat perheen

edelle tai hermostuttaako ruokakaupassa jonottaminen kalliin työajan valuessa hukkaan. Vastausvaihtoehtoina oli viisi kohtaa ääripäiden täysin samaa mieltä - täysin eri mieltä välillä. Pisteytyksen tarkoitus oli erottaa hyvin ja huonosti työhön motivoituneet opettajat.

Pilottitutkimus ei kuitenkaan antanut minulle toivomiani tuloksia. Tuloksia kootessani huomasin, ettei eroja opettajien välille syntynyt. Opettajat olivat yhtä aikaa sekä innostuneita että turhautuneita tietyistä asioista. Halusin kuitenkin jatkaa musiikinopettajan työn tutkimista. Varsinaisen tutkimuksen suoritin haastatteleamalla viittä pitempään työssä ollutta musiikinopettajaa.

3.2 Kvalitatiivinen tutkimus

3.2.1 Tapaustutkimus ja sen luotettavuus

Tekemäni tutkimus on kvalitatiivista tutkimusta. Sen tavoitteena on laadullinen tieto, eli kuvata ilmiöiden laatua, ei määrää. Kvalitatiivinen tieto kuvaa luonnollisia tapahtumia, ihmisten kokemuksia, tunteita, mielipiteitä ja näkemyksiä. Pyrkimyksenä on ilmiön kokonaisvaltainen ymmärtäminen. (Syrjälä ja Numminen 1988, 79-81.)

Tapaustutkimus on kvalitatiivista tutkimusta. Se soveltuu hyvin opetuksen ja kasvatuksen ongelmien ratkaisuun. Tapaustutkimuksessa on olennaista tutkijan ja tutkittavan välinen luottamuksellisuus ja avoimuus. Tutkittavat ja tutkija ovat tuntevia, toimivia ja osallistuvia subjekteja omine kokemuksineen. Tapaustutkimuksen ongelmanasettelu tapahtuu tutkimuksen edetessä. Tutkijalla on mielessään kysymyksiä ja ongelmia, jotka täsmentyvät kentällä. Usein tapaustutkimus kohdistuu oppilaan tai opettajan arkielämään kuten omakin tutkimukseni, jonka pyrkimyksenä on koulun ja opetuksen kehittäminen. (Syrjälä ja Numminen 1988, 9, 16-17, 84.)

Tapaustutkimuksen luotettavuudella eli validiteetilla tarkoitetaan tulosten tarkkuutta, sitä missä määrin tutkimuksessa tehdyt johtopäätökset vastaavat todellisuutta, josta ne on saatu. Sisäi-

nen validiteetti tarkoittaa sitä, että tutkimuksen lukija arvioi, havainnoiko tutkija todellakin sitä mitä ajatteli havainnoivansa. Ulkoinen validiteetti puolestaan mittaa sitä, missä määrin tutkijan tekemät oletukset ja käsitteet ovat siirrettävissä toiseen tilanteeseen. Käsitevaliditeetti tarkoittaa sitä, missä määrin käytetyt käsitteet sopivat yhteen aineiston kanssa. (Syrjälä ja Numminen 1988, 136, 139.) Kaikkien kolmen validiteetin lajin tulisi täyttyä, jotta tutkimus olisi luotettava. Kvalitatiivisesta tutkimuksesta sanotaan, että validiteetti on hyvin osoitettavissa, kun taas reliabiliteetti tuottaa ongelmia. Ulkoinen reliabiliteetti eli toistettavuus tarkoittaa sitä, miten samanlaisiin tuloksiin toinen tutkija voi päästä samanlaisia metodeja käyttäen. Sisäisessä reliabiliteetissa on kyse siitä, kuinka yksimielisiä samassa tutkimuksessa olevat useat havainnot ovat tuloksista. (Syrjälä ja Numminen 1988, 143.)

3.2.2 Haastattelu

Käyttämäni haastattelutyyppi on synteesi lomake- ja teemahaastattelusta. Esittämieni kysymysten muotoilu on kiinteä kuten lomakehaastattelussa (LIITE 4). Muutoin haastatteluni muistuttaa teemahaastattelua. Siinä kysymysalue on pääpiirteittäin määritelty, koehenkilöiden määrä on melko pieni, työmäärä analyysivaiheessa suuri, tutkijan paneutuminen välttämättä suuri ja saatu tieto syvä. (Hirsjärvi ja Hurme 1982, 38.)

Haastattelun suunnittelu aloitetaan tutkimuksen yleisluontoisella suunnittelulla ja tavoitteiden ja ongelmien hahmottelulla. Seuraavaksi mietitään haastattelutilanteen toteutus ja kulku. Lopuksi suunnitellaan haastattelun jälkeinen toiminta. (Hirsjärvi ja Hurme 1982, 39.)

Haastattelu voi olla yhdenmukainen, jolloin kysymysten esittämisjärjestystä on noudatettava tarkoin. Mielipide- ja asennekysymysten muoto ei myöskään saa muuttua. Avoimissa kysymyksissä vastauksiksi voidaan hyväksyä kaikki, mitä haastateltava kertoo. Avoimina esitetyt kysymykset eivät ole johdattelevia. Etuna on se, ettei haastateltavaa pakoteta valitsemaan tietyistä vaihtoehtoista. (Jyrinki 1976, 18, 95.)

Teemahaastattelun on puolistrukturoitu haastattelu. Se sisältää hahmotelman siitä, mitä kysyä, mutta ei tarkkarajaista suunnitelmaa siitä, miten kysyä. Teemahaastattelussa on tärkeää haastatteluteemojen suunnittelu. Periaatteena on joustavuus eikä yksityiskohtainen kysymysluettelo. Kysymykset jaetaan tosiasia- ja mielipidekysymyksiin. Tosiasiakysymyksiä voivat olla julkiset tietokysymykset tai yksityiset tosiasiakysymykset. Mielipidekysymyksillä saadaan tietoa tutkittavan tunteista, asenteista ja arvostuksista. Teemahaastattelussa kaikki kysymykset tyypistä riippumatta ovat avonaisia. (Hirsjärvi ja Hurme 1982, 41, 44-45, 84.)

Teemahaastattelun käyttökelpoisuutta arvioidaan tieteellisin kriteerein. Keskeisin vaatimus on validiteetti. Toinen tärkeä kriteeri on reliabiliteetti eli se, miten tutkimus on toistettavissa. Teemahaastattelutilanne on kuitenkin ainutkertainen tapahtuma, joten saman henkilön haastattelemisen toistamiseen muuttaisi sen keinotekoiseksi. Validiteettiin ja reliabiliteettiin vaikuttavat useat seikat tutkimuksen eri vaiheissa. Käsitevalidius on huono, ellei tutkittavasta ilmiöstä pystytä tavoittamaan olennaisia piirtietoja. Sisältövalidius on huono, mikäli teema-alueita koskevat kysymykset eivät tavoita haluttuja merkityksiä. Haastateltavan valinnassa voidaan myös epäonnistua. Luotettavuus voi kärsiä siirtämistarkkuudesta, jolloin johtopäätökset voivat olla virheellisiä. (Hirsjärvi ja Hurme 1982, 128-130.)

Haastattelijalla on tärkeä tehtävä tutkimustilanteessa. Hänen tulisi pitää haastattelutilanne riittävän mielekkäänä, palkitsevana ja miellyttävänä, jotta haastateltava motivoituisi. (Hirsjärvi ja Hurme 1982, 46.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastattelijaa ei pidetä teknisenä tai persoonattomana henkilönä. Haastattelun ajatellaan olevan kahden ihmisen välinen komplisoitu, sosiaalinen prosessi, joka ei ole koskaan täysin toistettavissa. (Syrjälä ja Numminen 1988, 97.) Tutkijan pitäisi huomioida puheen ja kielen referenssit. Lisäksi sanojen ja ulkoisen käyttäytymisen ristiriitaisuudet olisi kirjattava ylös. Haastattelija on osallistuva ja tutkiva persoona. Häneltä vaaditaan kuitenkin oman osuuden minimoimista. Haastattelijan tulisi olla puolueeton. Hän ei saisi osoittaa mielipiteitään, ei heittäytyä väittelyyn, eikä hämmästellä mitään. (Hirsjärvi ja Hurme 1982, 50, 70.)

Tutkimusmenetelmänä haastattelu on joustava. Väärinkäsitykset voidaan heti oikaista. Jokaiseen kysymykseen saadaan vastaus selventämällä sanamuotoja tarvittaessa. Tutkija voi esittää kysymykset haluamassaan järjestyksessä. Lisäksi haastattelija voi toimia havainnoijana ja tutkimustilanteen kontrolloijana. Koska haastattelu on vuorovaikutusta, tutkijalla voi olla vaikutusta vastaamiseen ja tätä kautta tutkimuksen tuloksiin. On myös mahdollista, että tutkija tulkitsee puutteelliset vastaukset omien odotustensa ja arvostustensa mukaan. Vuorovaikutustekijöillä on oleellinen merkitys haastattelun kululle. Näitä tekijöitä ovat fyysiset seikat, kuten väsymys tai ulkonäkö, sosiaaliset seikat, kuten sosiaalinen tausta ja sosiaalinen etäisyys ja kommunikaatioon liittyvät seikat, kuten sosiaalisesti hyväksytyjen vastausten antaminen. (Jyrinki 1976, 11-14.)

3.2.3 Aineiston analyysi ja tulkinta

Teemahaastattelun aineisto on runsas, koska tarkoituksena on saada syvällistä tietoa. Aineiston analysointi on mielenkiintoista, mutta työlästä ja aikaa vievää. (Hirsjärvi ja Hurme 1982, 108.) Kvalitatiivisen tutkimusaineiston analysoinnissa ja tulkinnaissa voidaan käyttää joko analyyttistä tai tulkinnallista lähestymistapaa. Tulkinnallinen tapa pyrkii ymmärtämään tarkasteltavaa ilmiötä. Tutkijaa kiinnostaa, miten joku henkilö kokee tietyn asian ja miksi henkilö toimii niin kuin toimii. Analyyttinen tapa pyrkii asian selittämiseen. Selittämiseen pyrkivää tutkijaa kiinnostavat keskiarvot ja säännönmukaisina toistuvat ilmiöt. Ymmärtämiseen tähtäävä tutkija on kiinnostunut enemmän poikkeavista ilmiöistä kuin selittämiseen pyrkivä tutkija. (Syrjälä ja Numminen 1988, 118, 120.)

Aineiston analyysi on systemaattinen prosessi, jossa aineisto järjestellään, jaetaan pienempiin osiin, tehdään osista synteesejä ja malleja ja päätetään mikä on tärkeää. Tutkimuksen tuloksista tehdään analyysin avulla järkevät ja merkitykselliset. Tutkimusaineiston tulkinnassa ei saa unohtaa tutkijan subjektiivisen momentin merkitystä. Tehdessään johtopäätöksiä tutkimusaineistosta tutkija käyttää hyväkseen omaa elämäkatsomustaan, arkiajattelemaan ja aikaisempaa tutkimustietoa. Tutkijan ihmiskäsitys vai-

kuttaa taustalla. Tutkijan tehdessä tulkintoja aineistostaan hänen tulisi kiinnittää huomiota johtopäätösten rationaalisuuteen ja perusteltavuuteen. Tutkijan tulisi huomioida ne olosuhteet, joissa haastateltavan kanssa tavattiin sekä fyysinen ja sosiaalinen asetelma. (Syrjälä ja Numminen 1988, 123-124, 130, 132-133.)

3.3 Tutkimuksen kulku

Viidestä haastateltavastani neljä oli päteviä musiikinopettajia, yksi musiikkiin erikoistunut luokanopettaja. Hän opiskeli pariaikaa musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa. Opettajat olivat 31-41 -vuotiaita. Osalla oli pedagogista kokemusta lastentarhan- ja luokanopettajan työstä. Opettajista osa oli valmistunut musiikkikasvatuksen koulutusohjelmasta ja osa poikkeuskoulutuksesta. Pätevinä musiikinopettajina he olivat toimineet 5-10 vuotta. Neljä opettajaa toimi sekä yläasteella että lukiossa. Työpaikkakuntana oli kaupunki tai kunta (LIITE 5).

Otin yhteyttä opettajiin soittamalla. Esittelin asiani ja sovimme haastattelupaikan ja ajankohdan. Haastattelin opettajia 4.2.-5.3.1998. Aikaa kului kunkin kohdalla noin 1 ja 1/2 tuntia. Haastattelut tapahtuivat päivisin pääosin opettajien musiikkiluokissa. Sain luvan äänittää keskustelut. Haastattelu saattoi keskeytyä joko oppilaiden tullessa luokkaan tai rehtorin pitämän kuulutuksen vuoksi.

Itse haastattelutilanne eteni sujuvasti. En juurikaan katsellut kysymyspaperiäni. Ennakoin tulevan kysymyksen ja aiheen. Halusin välttää kysymyksen lukemista suoraan paperista. Pidin niitä piilossa pöydän alla. Tällä tavoin pyrin minimoimaan mahdolliset häiriötekijät, jotta tilanne muistuttaisi luonnollista keskustelua. Ajan puutteen vuoksi muutama kysymys saattoi jäädä esittämättä. Toisaalta saatoin hypätä jonkin kysymyksen yli, mikäli haastateltava oli jo vastannut siihen aiemman kysymyksen yhteydessä. Haastattelun lopuksi osoitin kiitollisuuttani ja ilahdutin opettajan työpäivää antamalla hänelle virvoitusjuoman ja ajankohdan sopivan laskiaispullan tai irtokarkkipussin. Lupasin myös lähettää valmiin työni heille.

Haastattelukysymykseni etenivät kronologisesti. Aloitin lapsuudesta ja etenin yksityisestä yleiseen: opettaja - koulu - työpaikkakunta - yhteiskunta. Sain palautetta kysymyksistäni, yhden kysymyksen poistin kokonaan muutaman opettajan pitäessä sitä puolueellisena. Opettajat pitivät joitain kysymyksiä hyvinä ja tärkeinä. Tunsin tekeväni tähdellistä työtä.

Muutaman opettajan kohdalla olisin halunnut tehdä syvällisemmän haastattelun. Aikaa oli kuitenkin rajallisesti. Pysin toimimaan haastateltavan ehdoilla. Yritin aistia miten toimia kulloisenkin haastateltavan kanssa. Yritin olla objektiivinen ja antaa opettajan tuoda omia ajatuksiaan esiin. Mikäli haastateltava ei heti osannut vastata tai ymmärtänyt kysymystä, yritin selventää asiaa esimerkein. En halunnut olla tungetteleva, enkä painostanut opettajaa vastaamaan. Erilaisissa tilanteissa yritin pysyä mahdollisimman luontevana. Kaikilta ei voi odottaa yhtä paljon puhetta. Kokonaisuudessaan opettajien ja minun välillä vallitsi välitön ja luottamuksellinen ilmapiiri. Jokaisen haastateltavan "maailmaan" piti mukautua ja sopeutua. Luottamuksen ja avoimuuden syntymistä ei saanut kiirehtiä. Kärsivällisyys palkittiin antoisalla haastattelulla. Muutaman kerran opettaja ei suoraan vastannut kysymykseen tai vastaus jäi kesken häiriötekijöiden takia.

Haastattelun haitoista mainitaan usein tutkijan vaikutus vastauksiin. En kuitenkaan usko, että minulla tutkijana oli suurtakaan vaikutusta opettajien mielipiteisiin. Opettajat olivat määrätietoisia ja voimakkaita persoonia. Lisäksi sain pääkysymyksiin niin yhdenmukaisia vastauksia, ettei johtopäätösten teko ja ongelmien kartoittaminen ollut tulkinnanvaraista.

Muutaman kerran haastattelunauhassa oli kohta, josta ei saanut selvää. Itse käsiteltävä asia oli kuitenkin aina selvillä. Opettajien vastaukset esitän mahdollisimman rehellisesti, ilman omia mielipiteitäni asioista. Aloitin nauhan purkamisen heti haastattelun tehtyäni, koska haastattelujen välillä oli aikaa. Näin tunnelma ei päässyt unohtumaan. Haastatteluja purkaessani saattoi mieleeni tulla lisäkysymyksiä, joita en ollut esittänyt varsinaisen haastattelun aikana.

Haastattelut nauhoitin C-kaseteille ja purin ne sanasta sanaan. Haastattelut purettuani järjestin vastaukset osa-alueittain kysymys kysymykseltä. Otin yhden kysymyksen, leikkasin vastaukset ja yhdistin ne. Näin saatoin lukea kaikkien vastaukset helposti. Seuraavaksi tein muistiinpanoja asioista, jotka tulivat esiin usean opettajan vastauksissa. Näin löytyivät yhteiset ongelmat ja muut opettajia yhdistävät tekijät.

Haastattelut purettuani järjestin vastaukset osa-alueittain kysymys kysymykseltä. Otin yhden kysymyksen, leikkasin siihen kuuluvat vastaukset ja yhdistin ne. Näin saatoin lukea kaikkien vastaukset helposti. Seuraavaksi tein muistiinpanoja asiosta, jotka tulivat esiin usean opettajan vastauksissa. Näin löytyivät yhteiset ongelmat ja muut opettajia yhdistävät tekijät.

Kohdassa 4 TUTKIMUSTULOKSIA käytän merkintätapaa Opettaja 1, 2, 3, 4 ja 5 sen mukaan kenen vastausta lainaan. Haastateltavistani en halua esittää yksityiskohtaisempia tietoja anonymiteetin turvaamiseksi. Opettajien mielipiteet merkitsen tekstissä samalla tavoin. Tämä merkintätapa on johdonmukainen kvalitatiivisessa tutkimuksessa, jossa asiasisältö on pääasia. Koska kysymys on laadullisesta tutkimuksesta yksittäisillä sanoilla ei ole merkitystä. Tästä syystä opettajien antamien vastausten litte-roinnissa en ole pyrkinytkään sanatarkkuuteen, vaan lainausten sanoman ja sisällön esiin tuomiseen.

4 TUTKIMUSTULOKSIA

4.1 Musiikinopettajan työnkuva

4.1.1 Ammatinvalinnan perusteet

Haastateltavistani kaikki muut paitsi opettaja 4 mainitsivat lapsena alkaneen musiikin harrastamisen yhtenä syynä alalle ohjautumiseen. Jo lapsena aloitettu harrastus oli tehnyt musiikinopettajan työstä yhden mahdollisen ammattivaihtoehdon. Opettajat 1 ja 4 mainitsivat ajautuneensa alalle sattumalta. Alueella oli tuolloin, noin 10 vuotta sitten pulaa musiikinopettajista. Molemmille opettajille tarjottiin työpaikkaa musiikinopettajana. He vastaanottivat tarjouksen ja näin jäivät alalle.

Opettajan ammatissa toimitaan nuorten parissa. Opettajat 1 ja 3 mainitsivatkin kiinnostuksen nimenomaan yläaste- ja lukioikäisten kanssa toimimiseen yhtenä syynä ammatinvalinnalleen. Opettaja 2 piti yhtenä mahdollisena vaikuttimenaan sitä, että hänen toinen vanhempansa toimi opettajana. Näin haastateltavalle oli jo varhain muodostunut selkeä näkemys opettajan työstä. Vain opettajalle 5 musiikin alalla toimiminen oli ollut ainoa työvaihtoehto, opettajilla 1 ja 2 oli ollut useita muitakin työvaihtoehtoja.

4.1.2 Tämän hetkiset työolosuhteet

Maamme tiukentunut taloudellinen tilanne on vaikuttanut kaikkiin elämänalueisiin. Valitettavasti myös kouluihin on kohdistettu säästötoimenpiteitä, jotka heijastuvat vastauksissa. Tänä tekniikan, teknologian sekä mahdollisimman suuren hyödyn ja suoritusten tavoittelun aikana suurimmat vähennykset kouluissa on kohdistettu juuri taideaineisiin. Määrärahojen vähentäminen on merkinnyt musiikinopettajille sopeutumista suuriin muutoksiin.

Resurssien väheneminen on voimakkaasti vaikuttanut musiikinopettajan tärkeimpiin työn elementteihin, kuten tuntimäärään ja ryhmäkokoon. Ei siis ole ihme, jos suurin osa haastatelluista opettajista piti tuntimäärän lisäämistä parhaimpana tapana nostaa

työintoa. Opettajat 2, 3 ja 4 pitivät erityisesti seitsemäsluokkalaisten tuntimäärän lisäämistä tärkeänä. Opettajan 3 mielestä seitsemäsluokkalaiset saisi helposti innostumaan ja tekemään, jos vain olisi enemmän resursseja.

"Aivan varmasti motivoisi se, jos olisi normaaliopetuksessa enemmän tunteja. Eli ihan perusjutuissa, seiskaluokkalaisten jutuissa, kun sitä on tunti per viikko. Se on hyvin epämotivoivaa. Se on kaikkein vähiten opetettava aine kouluissa tietääkseni tällä hetkellä. Hyvä kun ehtii oppia tuntemaan ne oppilaat vuoden aikana."

(Opettaja 2)

Tärkeää olisi myös saada luokkiin lisää erilaisia soittimia. Missä näkyisikään musiikin arvostus paremmin kuin hyvälaatuisten instrumenttien hankintana.

On yllättävää, että musiikintunnilla voi oppilaita olla yli 30. Opettajan 3 ihmettelyn aiheena olikin, miksei musiikintunteja ole mitoitettu korkeintaan 16 oppilaalle niinkuin tekstiilityössä ja kotitaloudessa. Suuret ryhmät, välineistön puute ja vähäinen tuntimäärä aiheuttivat monelle musiikinopettajalle päänvaivaa

"Sitten 26-30 oppilaan ryhmissä opetus jää aika tavalliseksi. Kyllä se väkisin tahtoo mennä luento-opetuksiksi. Soittimia on kuitenkin hyvin rajallisesti. Kahdeksan kitaran kanssa kun pyörii 30 oppilaan seassa, se on vähän ... Se on semmonen yhtälö, jota on vaikea saada toimimaan."

(Opettaja 4)

Haastateltavat 4 ja 5 toivoivat parannusta fyysiseen ympäristöön. Musiikinopetukseen liittyy monia eri alueita, kuten musiikkiliikunta, jota ei pienessä luokkatilassa ja vähässä ajassa voi toteuttaa. Opettajat 2 ja 4 olivatkin jättäneet tämän alueen kokonaan pois sopivan tilan ja ajan puutteen vuoksi.

Opettajan 1 työintoa lisäisi parempi kevyen musiikin hallinta.

Hän halusi saada aiheesta lisäkoulutusta. Tärkeää olisi, että joku näyttäisi "kädestä pitäen", miten esimerkiksi jokin tietty rytmi soitetään rummuilla. Opettaja piti tärkeänä kevyen musiikin hallitsemista, jotta tuntisi olonsa itsevarmaksi ja voisi "heitäytyä täysillä" soittamiseen.

Työintoa nostattavina tekijöinä mainittiin myös oman luokkahuoneen olemassaolo, hyvä oppilasaines ja mahdollisuus musiikin kurssien kehittämiseen. Haastateltava 4 toimi kolmessa koulussa musiikinopettajana, ja hän olisi mielellään vähentänyt hallinnollisten asioiden osuutta työssään.

Tulevaisuus musiikinopettajana vaikutti kaikkien haastateltavien mielestä epävarmalta. Yksikään ei uskonut ruusuiseen tulevaisuudennäkymään. Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että musiikin asema tulee tulevaisuudessakin heikkenemään koulussa. Opettajat 3 ja 4 pitivät todennäköisenä musiikin lakkauttamista kokonaan koulusta.

"No mä en suoraan sanottuna usko, että musiikki säilyy koulussa. Mä en jaksa uskoa siihen, koska lainsäätäjien aivoitukset ovat mitä ovat. Kun ajatellaan sitä edellistekin opetussuunnitelmaa mikä tehtiin... niin sanotussa taidemyönteisessä hengessä, ja sitten siinä kävi kuitenkin niin, että ensimmäiseksi pudotettiin musiikin tunteja. Ja siihen ei olla valmiita satsaamaan koulussa millään tavalla. Vaaditaanhan siltä kyllä. Olisi vaan kiva nähdä joku toinen oppiaine, joka samalla tuntimäärällä näkyy yhtä paljon koulussa."

(Opettaja 4)

Opettajat 1 ja 2 tunsivat huolta valinnaisryhmien muodostumisesta. Onhan musiikki vain yksi monista aineista, joita oppilaille tarjotaan.

Opettaja 1 pelkäsi, ettei jaksa omaksua kaikkea sitä uutta tietoa jota tulee jatkuvasti. Opettaja 3 näki itsensä tulevaisuudessa vuorotyöläisenä. Opettajat 3 ja 5 tunsivat koko ajan taistelevansa yksin aineensa puolesta. Täysin turvallinen olo työpaikan

säilymisen suhteen oli vain opettajilla 2 ja 5, jotka molemmat opettivat musiikkiin erikoistuneessa koulussa.

4.1.3 Työn parhaimmat ja huonoimmat puolet

Haastateltavien mielestä parasta musiikinopettajan ammatissa olivat oppilaat, nuoret. Opettajat kokivat parhaita hetkiä silloin, kun oppilas innostui, uskalsi ja onnistui. Opettajat korostivat työn ihmisläheisyyttä. Heidän mielestään oli hienoa työkennellä oppilaiden kanssa yhdessä, ja tätä kautta opettaa heidät yhteistyöhön.

Opettajat 1 ja 4 kertoivat näkevänsä musiikintunneilla oppilaissa uusia puolia.

"No parasta siinä on oppilaat, ja se kontakti minkä musiikin avulla saa oppilaaseen. Se on ihan toista laatua kuin jossakin toisessa aineessa. Opettajan ja oppilaan yhteistyö on paras asia. Ja se on tietyllä tavalla koulua yhdistävä tekijä, yhteishengen luoja. ...ajatellaan vaikka matikan opettamista, niin tässä oppilaan näkee ihan eri perspektiivistä. Ja ehkä ne uskaltavat musiikintunneilla olla kokonaisia ihmisiä."

(Opettaja 4)

Haastateltavien 2, 3 ja 5 mielestä musiikki opetettavana aineena on vapaa. Musiikilla ei ole samanlaisia rasitteita kuin muilla oppiaineilla. Lukiossa monien aineiden opettajat korostavat jo 1-luokalta lähtien ylioppilaskirjoitusten tärkeyttä. Musiikinopettaja voi itse suunnitella, mitä ja milloin tehdään.

Opettajat 3 ja 5 pitivät työnsä hyvinä puolina oppilaiden kanssa tehtyjä esityksiä ja produktioita. Muita hyviä puolia olivat oppilailta saatava välitön palaute ja opettajan pitkät lommat.

Kaikki paitsi opettaja 5 pitivät työn huonona puolena suuria ryhmiä. Liian isoista ryhmistä seurasi monenlaista päänvaivaa. Opettaja 3 kertoikin, ettei tiedä miten opettaisi 26 oppilaalle kuorolaulua ja bändisoittoa. Hän kertoi, että tällaisissa tilan-

teissa innostus lopahtaa helposti.

Suuri ongelma musiikin opettamisessa on melu. Opettajat 1, 2 ja 3 kertoivatkin melun aiheuttamista haitoista. Naapuriluokkien lisäksi siitä kärsivät opettaja ja myös osa tunneilla olevista oppilaista. Varsinkin opettaja joutuu koville, jos työpäivään sisältyy paljon bändisoittoa. Useissa tapauksissa opettaja joutuu pitämään bändiharjoituksia iltaisin, jolloin muut luokat ovat tyhjillään.

"Onhan se muillekin luokille ahdistavaa, melu. Siellä on vielä abi-luokka. On tullut valituksia, että olemme häiriöksi muille, ja se on yksi ahdistava puoli. Meidän pitää tehdä töitä, ja se kuuluu alakertaan ja naapuriin."

(Opettaja 3)

Haastateltavat 4 ja 5 mainitsivat huonona puolena määrärahojen vähyden. Tästä johtui välineistön puute, ja opettajan 5 mukaan se, ettei opetustyöhön ja kurssien kehittämiseen satsattu. Opettaja 3 kertoi kuinka raskasta oli yrittää järjestää työskentelytiloja eri ryhmille, kun ei ollut mahdollisuutta eriyttää. Myös useassa koulussa työskentely toi omat hankaluutensa. Opettaja 4 toimi kolmen koulun musiikinopettajana. Hän sai joka syksy 200 uutta oppilasta, ja arvosanat hän antoi keväisin 800 oppilaalle.

Opettajille tuotti iloa onnistuminen. Haastateltavat 1, 2 ja 5 mainitsivat saavansa iloa juhlien ja erilaisten esitysten onnistumisista ja omassa työssään menestymisestä.

"Ehdottomasti ilon aiheita ovat työn tulokset. Musiikkiluokkalaisten kanssa tehdyt konsertit, jotka onnistuvat. Ne ovat kaikkein palkitsevimpiä. Tärkeätä on kuinka omassa työssään menestyy. Normaaliluokkatilanteessa se on jossakin, että joku oppii jonkun jutun."

(Opettaja 2)

4.1.4 Tavoitteet

Kaikkien opettajien tavoitteet liittyivät oppilaisiin ja heidän edistymiseensä. Opettajat halusivat antaa oppilaille onnistumisen elämyksiä ja luoda luokkaan hyvän yhteishengen. Opettajan 2 tavoitteena oli saada jokainen oppilas soittamaan ainakin vähän, ja tätä kautta luoda "alkukosketus" ja innostus eri soittimiin. Opettaja 3 kertoi jokaisen kurssin alussa pyytävänsä oppilaita tekemään omat henkilökohtaiset tavoitteet, joihin kurssin aikana pyrittäisiin. Opettajat 3 ja 5 mainitsivat tavoitteekseen esityksen valmistamisen jokaisen ryhmän kanssa.

Opettajan 4 tavoitteet jäivät erityisesti mieleeni:

"Meillä on luokassa kolme sääntöä. Eka sääntö on se, että kaikkien pitää uskaltaa yrittää. Toinen on se, että jokaiselle pitää antaa oikeus yrittää. Nauramalla tai pilkkamalla tai häiritsemällä tai estämällä tai jonkun työrauhaa häiritsemällä ei saa estää toista kokeilemasta. Kolmas sääntö on se, ettei opettajan kanssa puhuta yhtä aikaa."

(Opettaja 4)

Vain haastateltava 1 mainitsi tavoitteekseen oman kehityksen ja oppimisen. Olisi tärkeää, että ammatissa saisi toteuttaa itseään ja tuntisi kehittyvänsä siinä. Itsensä toteuttaminen työssä lisää kiinnostusta ja paneutumista siihen.

Kaikki paitsi opettaja 4 tunsivat saavansa toteuttaa itseään työssään. Opettajat 2 ja 5 kertoivat omien taitojen kehittyvän usealla eri alueella.

"Olen kehittynyt! Ainakin vapaassa säestyksessä, kun täällä tulee soitettua niin paljon pianoa. Sitä ei opiskeluaikana ymmärrä vielä ollenkaan. Se taito kehittyy väkisin. Pedagogiset jutut, miten kannattaa opettaa, miten jokin onnistuu käytännössä. Olen kokeillut käytännössä monta erilaista tyyliä, ja olen oppinut kantapäähän kautta oikean tavan. Mikä menee perille ja MILLÄ tavalla se menee perille."

(Opettaja 2)

Haastateltava 4 koki vain harvoin itse kehittyvänsä opettaessaan:

"...kyllä se kieltämättä välillä on aika turhauttavaa. Kun ajattelee seiskaluokkalaisia, kyllä se on sitä kahen, kolmen soinnun pyöritystä. Kyllä siinä välillä on semmonen tunne, että (blaaah!)."

(Opettaja 4)

Opettajien saavutukset liittyivät oppilaiden kanssa tehtyyn työhön. Opettajat 2 ja 3 pitivät saavutuksina oppilaiden kanssa tehtyjä esityksiä ja konsertteja. Saavutuksena pidettiin myös järkevän systeemin rakentamista, sitä, että musiikintunneilla tehdään muutakin kuin pidetään levyraatia.

Haastateltavalla 5 oli filosofisempi näkemys omista saavutuksistaan musiikinopettajana:

"Yksi hyvä saavutus on se, että oppilaat oppii musiikin kautta ymmärtämään tavallista elämää, että se laajenee. Että musiikki on muutakin. Musiikin tekeminen on siis ymmärtää taiteita, yleensä kaikkea. Se on yhteydessä ihmiseen. Että nuorissa heijastuisi suvaitsevaisuus ja ulospäinsuuntautuneisuus. Tulis mukavia ihmisiä. ...soittamisen sijaan syvällisempi ote on tärkeämpi. On hienoa, että osaa soittaa. Siitä pitää olla ylpeä, että on jotain mitä osaa. Mutta että ymmärtää sen kautta myös sen, ettei tule päällimmäiseksi asiaksi että nyt minä ja vain minä olen siinä, oma minä."

(Opettaja 5)

Tällaisen ajattelutavan toivoisi leviävän niin musiikinopettajien koulutukseen kuin niihin kokouksiin, joissa mietitään taloudellisen tuen vähentämistä taideaineilta. Musiikki aineena on todella-kin niin laaja-alainen, että oikein käytettynä sillä pystytään suuntaamaan nuorten ajatuksia ja asenteita ympäristöä eheyttävään suuntaan.

4.2 Työpaikkaan kohdistuvat toiveet

4.2.1 Ihanteellisen työpaikan edellytyksiä

On tärkeää, että ihminen viihtyy työssään. Se lisää työntekijän innostusta ja kiinnostusta työhön. Työtehon kannalta olisi tärkeää tietää, missä määrin työpaikka täyttää työntekijän toiveet, ja mitä asioita tulisi muuttaa täyden työtehon esiin saamiseksi.

Opettajien 1, 2, 3 ja 5 mielestä senhetkinen työpaikka täytti osittain heidän toiveensa. Työviihtyvyyttä lisääviä tekijöitä olivat yhdessä rakennuksessa työskentely, välineistön riittävyys ja mahdollisuus opettaa musiikkiluokkia. Viihtyvyyttä lisäsi haastateltavan 2 mukaan hyvät työolosuhteet ja pieni yläaste, koska silloin tuntee kaikki ihmiset, jotka koulussa toimivat. Opettaja 4 kertoi työpaikan täyttävän toiveet henkisellä puolella. Koulu ympäristönä ja työtoverit loivat eteenpäin pyrkivän työympäristön. Itse musiikinopettajan työ ei täyttänyt hänen toiveitaan. Haastateltava 2 toivoi enemmän taloudellista tukea.

Millaisia olisivat musiikinopettajan ihanteelliset työskentelyolosuhteet? Haastateltavat 2, 3, 4 ja 5 toivoivat parannusta fyysisiin olosuhteisiin. He toivoivat isoa tilaa, jonka voisi tarpeen mukaan muuntaa erilaisia käyttötarkoituksia varten. Ihanteellisinta olisi, jos musiikinopettaja pääsisi itse suunnittelemaan luokkansa. Luokassa tulisi olla erilaisia harjoitustiloja oppilaille, ja nuottien ja muiden välineiden säilytystiloja.

"Iso luokka, jossa olisi kaikki tarvittavat välineet napin painalluksella valmiina. Säilytystilaa olisi tarpeeksi. Olisi nuottikaapit. Luokan voisi muuntaa esimerkiksi musiikkiliikuntaan. Mulla on tällä hetkellä semmonen luokka, että en yritäkään. Pitäkööt liikunnanopettajat siitä huolen. Kamojen roudamisessa on jo ihan tarpeeksi liikuntaa. Sillä tavalla on huono omatunto, että kyllähän sitä pitäisi. Mutta toisaalta pitää olla realistikin. Se ei taas palvele ketään, kun 45 minuuttia työnnetään pulpetteja sinne tänne."

(Opettaja 4)

Ihanteellisiin työskentelyolosuhteisiin liittyivät opettajien 2 ja 3 mielestä pienemmät ryhmät. Opettaja 1 toivoi luokkaansa parempaa äänieristystä, akustiikan parannusta sekä juhlasaliin välineitä valmiiksi esityksiä varten. Työskentelyä parantaisi huomattavasti haastateltavan 3 mukaan se, jos seitsemännelle luokalle tulisi lisää tunteja ja välineitä olisi enemmän.

Mikäli työntekijä ei viihdy lainkaan työssään, saattaa tällöin jopa työpaikan vaihto tulla kyseeseen. Haastattelemistani opettajista vain opettaja 4 olisi heti halukas tekemään jotain muuta työtä. Tämä opettaja oli väsynyt taistelemaan musiikin aseman puolesta ja korostamaan aineen tarpeellisuutta koulussa. Muut opettajat eivät pitäneet ammatinvaihtoa sillä hetkellä ajankoh-
taisena vaihtoehtona, mutta he eivät myöskään pitäneet sitä mahdollisena ajatuksena.

4.2.2 Parannusehdotuksia

Opettajien 1, 2 ja 4 mielestä eniten parantamisen varaa olisi luokan ryhmäkoossa.

"Lukion puolella ryhmäkoot ovat hurjat. Varsinkin lukion ykkösen ekalla kurssilla. Meillä on 36-37 oppilasta. Se tarkoittaa, että tuntisuunnitelmat täytyy suhteuttaa sen mukaan. Kyllä näin pystyy tekemään, mutta se ei ole ihannetilanne."

(Opettaja 2)

Parannusta haluttiin myös soitinten lukumäärään ja tuntimäärään. Opettajat olivat saaneet toteuttaa parannusehdotuksiaan kunhan ne eivät olleet vaatineet taloudellista tukea.

Luokanvalvojan tehtävät olivat musiikinopettajan työssä kaikkein turhauttavinta haastateltavien 2 ja 3 mielestä. Heidän mielestään siihen liittyi paljon ylimääräisiä ja aikaavieviä tehtäviä, kuten poissaolojen selvittämistä ja paperitöitä. Opettaja 1 oli valmis luopumaan isoista ryhmistä ja klassisesta musiikista, josta nuoret olivat hänen mukaansa vieraantuneet.

Opettajan 4 mukaan oppilasaines oli muuttunut käytöstavoiltaan selvästi huonompaan suuntaan kahdeksassa vuodessa. Hän kertoi joutuvansa puuttumaan aivan perusasioihin kuten työrauhan säilyttämiseen. Tämän hän koki turhauttavana. Vain haastateltava 5 ei luopuisi mistään työhönsä kuuluvasta asiasta, vaan olisi valmis muuttamaan ja kehittämään joitain asioita.

Ainoastaan opettajan 3 kohdalla oli työsuojelua huomioitu edes vähän. Tässä tapauksessa opettajalle oli annettu korvatulpat. Musiikinopettajan työssä melu voi muodostua ongelmaksi, sillä käytetäänhän tunneilla sähkösoittimia. Neljässä koulussa ei siis oltu huomioitu musiikinopettajan työsuojelua ollenkaan. Opettajat kertoivat yrittäneensä pitää luokan äänenvoimakkuuden sellaisella tasolla, ettei se vaurioittaisi kuuloa. Valitettavasti opettaja 4 oli huomannut itsellään selvän kuulon aleneman. Osa opettajista kävi kuulonmittauksissa.

Home ja kuiva ilma muodostivat myös ongelmia. Opettajan 1 mukaan kuiva ilma aiheutti soittimien halkeilua ja sitä kautta muutoksia niiden ääneen. Opettaja kärsi astmasta ja kertoi kuivuuden olevan hänelle todella iso ongelma.

4.3 Sosiaaliset suhteet

4.3.1 Työilmapiirin vaikutus

Työilmapiiri koostuu siitä ympäristöstä jossa työskennellään, sekä niistä ihmisistä joiden kanssa työskennellään. Opettajan ammatissa tähän kuuluvat muut opettajat, oppilaat ja heidän vanhempansa. Kaikkien haastateltavien mielestä ympäristön suhtautumisella on vaikutusta työilmapiiriin. Opettajat kertoivat palautetta tulevan kaikilta tahoilta. Oppilailta palaute tulee spontaanisti. Vanhemmilta tulee sekä myönteistä että kielteistä palautetta. Musiikkipainotteisissa kouluissa työskentelevät opettajat saivat muilta opettajilta myönteistä palautetta. Tavallisissa kouluissa työskentelevät opettajat saivat myös kielteistä palautetta opettajatovereilta.

"No, tuossa tuli sanotuksi jo, että kun ollaan häiriöksi

muille, niin kyllä siinä on ollut pahojakin tilanteita. Mutta muuten opettajat suhtautuvat hyvin ystävällisesti. Aina tulee sanomista siitä, jos tänne pääsee väärään aikaan, kun lukiolla on tunti ja meillä ruoka. Ne ovat vähän kuin vahinkoja. Se pikkuisen kaivertaa ja pitää stressiä yllä. Muutoin saa hirveän paljon kiitosta, kun nähdään työn tulokset näyttämöllä ynnä muualla. Vanhemmatkin ovat kiinnostuneita jopa musiikin opiskelusta."

(Opettaja 3)

Opettajan varsinaisena työtilana toimii luokkahuone. Se, millainen ilmapiiri siellä vallitsee, vaikuttaa sekä oppilaiden että opettajan työskentelyyn. Jokainen haastateltava kuvaili eri sanoin omaa luokkailmapiiriään. Opettajien 1, 2 ja 5 mielestä tärkeintä oli vapautuneisuus ja elämysten tarjoaminen. Opettaja 3 kertoi tunnelman vaihtelevan ryhmäkoon mukaan. Vain opettaja 4 sanoi vaativansa tiukkaa kuria ja järjestystä.

Kaikkien haastateltavien mukaan hyvä työilmapiiri luokassa koostuu siitä, että opettaja on osana ryhmää tekemässä, mutta pitää kuitenkin yllä järjestystä. Luokassa pitäisi olla pienet ryhmät, jotta kaikki oppilaat voisivat osallistua. Hyvän työilmapiirin muodostavat motivoituneet oppilaat ja rento ilmapiiri.

Huonon ilmapiirin aiheuttavat oppilaiden välinpitämättömyys, suuret ryhmät ja kontaktin puuttuminen oppilaan ja opettajan väliltä.

"Se on MUUTTUNUT. Ihan selvästi huomaa sen, että mitä pitempään talossa on ollut, sen rauhallisemmaksi on mennyt Aluksi kun olin uusi ope, häiriöitä oli enemmän. Kyllä oppilaat koettelevat pitkään, että "mistä olin kotoisin". Olen aina sanonut oppilaillekin, etten vaadi täyttä hiljaisuutta luokassa. Se ei ole hyvästä, koska ovat sitten paniikissa kun pitäisi yhtäkkiä ruveta laulamaan. Hyvä ilmapiiri tulee silloin, kun oppilaat ovat motivoituneet hommaan. Se tulee automaattisesti. Huono ilmapiiri tulee silloin, kun oppilaat eivät välitä aiheesta, rupeavat tekemään jotain muuta. Se on hyvin paljon kiinni

aiheesta, tai toisaalta ei aiheestakaan, vaan kuinka sen aiheen tarjoilee. Eli kantapään kautta opittu keino kuinka se menee perille. Se on vielä hyvin paljon opettaja-kohtainen asia. Jos mulla jokin asia toimii, se ei toimi jollain toisella opella. Oma tyyli pitää hakea."

(Opettaja 2)

Opettajan työympäristöön kuuluu oleellisesti opettajainhuone, joka toimii hengähdyspaikkana tuntien välillä, ja jossa voi vaihtaa ajatuksia muiden opettajien kanssa. Kaikkien haastateltavien mielestä opettajainhuoneen ilmapiirillä on iso merkitys työilmapiirin luomisessa. Sen sanottiin olevan jopa tärkeimpiä asioita opettajan työssä. Opettajat 2 ja 3 pitivät koulujensa opettajainhuoneen tunnelmaa joko hyvänä tai aika kivana.

"Opettajan työssä opettajainhuoneen ilmapiiri on yksi tärkein asia, koska siellä on kollegoja, noh, eihän yleensä talossa ole kuin yksi musiikinopettaja. Se, että kyrräillääkö vai puhutaanko siellä asioista on tärkeä. Minusta meillä on kyllä hyvä. Saatamme joskus perjantaina illalla käydä iltaa istumassakin. Mutta on vähän kuppikuntahommaakin, jota on varmaan joka paikassa kun on kymmeniä opettajia. Mutta sitä ei ole missään nimessä häiritsevässä määrin."

(Opettaja 2)

Opettajalla 4 oli kielteisiä kokemuksia opettajainhuoneen ilmapiirin vaikutuksesta:

"Olen huomannut, että siinä toisessa koulussa en tee enää yhtään mitään ylimääräistä. ...sit mitä tehdään ylimääräistä, se tapahtuu jossain muualla kuin koulussa, oppilaiden kanssa. Olen pari musikaalia tehnyt. Vastaanotto oli sitä, että lupa esittää koululle saatiin nihkeästi. Opettajat eivät tulleet katsomaan. Niin se on. Siihen saa tottua."

(Opettaja 4)

Opettajien 1 ja 4 mielestä koulussa, jossa on vanhempia, kymmeniä

vuosia työssä olleita ja pian eläkkeelle jääviä opettajia, kohtaa heidän taholtaan musiikin aliarvostamista. He pitävät musiikkia turhana aineena ja vastustavat musiikinopettajan ehdotuksia. Ei ole ihme, jos tällaisissa tilanteissa musiikinopettaja tuntee olonsa tukalaksi.

4.3.2 Palautteen merkitys

Työstä saatu palaute on erittäin tärkeää työntekijälle. Palaute toimii ikäänkuin peilinä, josta näkee missä on onnistunut ja mitä voisi parantaa.

Kaikki opettajat kertoivat saavansa palautetta oppilailta ja muilta opettajilta. Oppilaat antavat palautetta joka päivä spontaanisti ja vapautuneesti. Kaikki haastateltavat kertoivat palautteen olevan pääosin positiivista. Varsinkin kollegoilta sai kiitosta juhlien ja esitysten jälkeen. Musiikinopettajan työn vähättelyä tai halveksuntaa ei ollut esiintynyt; poikkeuksen muodostivat opettajien 1 ja 4 mielestä pitkään työssä olleet opettajat.

Opettajille 4 ja 5 oli kaikella palautteella merkitystä. Sekä positiivinen että negatiivinen palaute oli tärkeää, kunhan se oli asiallista. Opettaja 4 piti negatiivista palautetta tärkeämpänä kuin positiivista.

"No kyllä se negatiivinen arvostelu on monesti tärkeämpäänkin kuin positiivinen arvostelu. Koska siinä joutuu tosisaan miettimään, että onko se vika minussa vai siinä mitä me on tehty, ja mikä meni pieleen. Ja sitähän se opettaminen on. Eli tehdään nyt tällä kertaa tällä tavoin ja katsotaan mikä meni pieleen ja korjataan se ensi kerralla. Ja minkä vois tehdä toisin ja muuttujiahan siinä on sitten vaan ne oppilaat. Kyllä minusta opettajan pitää sillä tavalla olla ammatti-ihminen, että hän osaa asettua kritiikin yläpuolelle, että hän osaa arvostella omaa toimintaa objektiivisesti. Näkee omat virheensä ja vahvuutensa. Täydellistähän ei ole. Pyrkii tekeen sen minkä osaa nii hyvin kuin osaa." (Opettaja 4)

Opettajalta vaaditaan voimakasta itsetuntoa, jotta pystyy ottamaan asiallisen negatiivisen palautteen vastaan. Kehittyäkseen ja oppiakseen opettajan tulisi olla rehellinen ja objektiivinen kyetäkseen näkemään virheitä myös omassa toiminnassaan. Itsetunto ei saa kaatua kritiikin alle. Olisi annettava itselleen lupa tehdä virheitä. Tärkeintähän on, että tekemistään virheistä oppii.

4.3.3 Ongelmatilanteiden kohtaaminen

Opettajan työssä saattaa kohdata monenlaisia ongelmatilanteita. Häiriöitä voi ilmetä tunnilla, opettajainhuoneessa tai koulun kokouksissa.

Häiritseviksi tekijöiksi koettiin aineen äänekkyyys, reunatunnit, koulun rahankäyttö, vaikeat kollegat, opettajainkokousten konfliktit ja koulun musiikinvastainen ilmapiiri. Vain opettajaa 5 ei hänen työympäristössään kiusannut mikään asia. Opettajat 1, 3 ja 5 myönsivät suoraan tuntihäirinnän vaikuttavan opetukseen. Opettajalle 3 se aiheutti stressiä. Haastateltava 5 sanoi tuntihäirinnän tuovan negatiivisen vireen luokkaan. Opettajan 3 mielestä häirinnän syitä olivat liian isot ryhmät ja hermostuneet oppilaat.

Opettajilla oli monia keinoja ratkaista tunneilla ilmenevät häiriöt. Keskustelu oli suosituin keino. Opettaja 5 kertoi ensin selvittävänsä, oliko häiriön syynä oppilaan passiivisuus vai tavallinen häirintä. Hän kertoi puuttuvansa häirintään heti ja käyttävänsä vaikka koko tunnin asian selvittämiseen.

Opettaja 1 kertoi selvittävänsä ongelmat huumorin avulla ja tarvittaessa poistavansa oppilaan luokasta. Haastateltava 4 kertoi valteikseen ison kokonsa, voimakkaan äänensä ja tiukan opetustyylin. Hän kertoi taltuttavansa häiriköijän tätä vihaisesti mulkoilemalla tai työtä teettämällä (esimerkiksi nuottien järjestely). Muita keinoja olivat oppilaiden istumapaikan vaihto luokassa ja käyttäytymissäntöjen opettaminen oppilaille heti seitsemännellä luokalla.

"Tietenkin oppilaiden häirintä vaikuttaa opetukseen. Se tietysti stressaa. Kyllähän sen ymmärtää kun on ne isot ryhmät. Mutta semmoista häirintää ei ole... kun kuulee muiden aineiden opettajien polttavan päreensä heti pienimmästäkin asiasta. Minä en. Kyllä mielestäni kykenen aika hyvin selvittämään tilanteet. Mielellään siten, ettei tilanne menisi koskaan ulosheittämissiin. En ole antanut kertaakaan jälki-istuntoa. Täällä ei yleensä käyttäydytä sillä lailla häiritsevästi. Onhan oppilaita, jotka ovat erinäisistä syistä häiriintyneitä ja kävelevät ympäri luokkaa, eivätkä pysy yhtään paikoillaan. Mulla on sellaisia. Heillä on todella jotain huonoa kotitaustassa. Kyllä nykyaikana on paljon hermostuneita oppilaita. Ei ole pahoja, että tulisi sanaharkkaa."

(Opettaja 3)

Tuntihäirintään suhtautuminen on paljon kiinni opettajan persoonasta; toinen sietää enemmän kuin toinen. Liian suuret opetusryhmät aiheuttavat eittämättä jonkin asteista häirintää. Pääsääntönä lienee se, ettei häirintä saisi estää oppilaiden tai opettajan työskentelyä. Mikäli luokassa ilmenee vaikeita tapauksia, olisi hyvä tietää mistä häirintä johtuu. Se helpottaisi oppilaan ymmärtämistä ja asiaan puuttumista oikealla tavalla.

4.4 Työpanos

4.4.1 Tuntien suunnittelu

Musiikinopettajan tuntien suunnitteluun vaikuttaa moni asia. Musiikkihan on aiheena erittäin laaja, joten valinnanvaraa on ainakin riittävästi. Luokassa on eritasoisia oppilaita, joiden tiedot ja taidot pitää huomioida tuntia suunnitellessa. Haasteltavat 1, 2 ja 4 olivat tyytyväisiä omaan työskentelytilanteeseensa. He pitivät itsenäisestä työskentelystä. Heidän mukaansa siihen kuului tiukoista säännöistä vapaa tuntien itsenäinen suunnittelu. He saivat itse valita tunnin sisällön ja keinot sen toteuttamiseen. Opettaja 2 kertoi, että usean vuoden työskentelystä on paljon apua tunteja suunnitellessa. Hänelle oli syntynyt näkemys siitä, mitä ja miten eri luokille opetetaan. Tämä

opettaja oli myös kiitollinen saadessaan uusia virikkeitä opetuksensa harjoittelijoilta, joita kävi hänen musiikintunneillaan. Haastateltava 5 oli tyytymätön olemattomaan musiikinopettajien väliseen yhteistyöhön.

Se, että luokassa on eritasoisia oppilaita, vaikutti paljon opettajien 1, 2, 3 ja 5 tuntisuunnitelmiin. Se koettiin vaikeana asiana.

"VAIKUTTAA SE. Se on hankala. Voi että se on vaikea. Jos sain lukion ykkösen 38 hengen ryhmässä. Heistä on 70-80% sellaisia, jotka ovat edellisen kerran olleet musiikissa seitsemännellä luokalla. Toiset ovat vääntäneet kitaran kanssa neljä, viisi vuotta ja osaavat soittaa kaikki. Suurin osa on "harmaata joukkoa", joka ei osaa mitään. Tehdäpä siinä sitten jotain soittotehtävää sillai, että kaikki innostuisivat. Ne, jotka osaavat turhautuvat kokonaan. Mulla on yksi huone käytettävänäni. Yläasteella heterogeenisyys ei ole niin suurta. Aines on paljon helpommin opetettavaa, koska suuria eroja ei ole kerinnyt kehittymään. Tunnilla laitan parhaat soittamaan viimeiseksi. Se on tietoisista. En päästä niitä soittamaan, ennenkuin heikoimmatkin ovat kokeilleet. Parhaiden jälkeen kukaan muu ei uskalla. Heikompi kun soittaa, se rohkaisee muita yrittämään, ettei tuokaan tuon paremmin soittanut."

(Opettaja 2)

Opettaja 1 sanoi miettineensä eritasoisuuden ongelmaa yöt ja päivät. Hän ratkaisi pulman jakamalla ryhmän aloittelijoihin ja edistyneisiin. Tämä oli mahdollista, koska hänellä oli kaksi huonetta käytettävissään musiikin opetukseen. Sama opettaja kertoi, että on tärkeää pystyä tekemään vaihtoja alkuperäiseen suunnitelmaan kesken tunnin. Opettajan tulee kyetä mukautua yllättäviinkin tilanteisiin tunnin aikana.

Opettaja 5 kertoi miettivänsä koko viikon tuntisuunnitelmat valmiiksi etukäteen. Hän sanoi, ettei kaikkia oppilaita voi huomioida tunteja suunnitellessa, vaan pitää kulkea "kultaista keskitietä".

Opettaja 3 puolestaan pyrki huomioimaan kaiken tasoiset oppilaat. Hän suunnitteli oppilaille esimerkiksi omat soittostemmat kunkin tason mukaan. Tavoitteena hänellä oli saada kaikki mukaan toimintaan, myös syrjäänvetäytyjät.

Vain haastateltavan 4 mielestä oli helppoa huomioida eritasoiset oppilaat:

"Musiikissahan on loppujen lopuksi aika helppo eriyttää. Niitä hiekkaputkia ja palikoitahan saa aina rajattoman määrän... Että musiikintunnin suunnittelu on siinä mielessä melkein helpompaa kuin jonkun muun tunnin. Että siinä kuitenkin aika pienellä jutulla saa kaikki mukaan, pienellä erittelyllä."

(Opettaja 4)

Opettajat 1, 2, 3 ja 5 pyrkivät huomioimaan kaikki musiikin osa-alueet tunneilla. Oppilaille haluttiin antaa mahdollisimman monipuolinen kuva musiikista. Opettaja 4 piti tärkeänä, että jokainen tunti sisälsi laulamista, soittamista ja kuuntelemista. Kaikki opettajat olivat näkemyksiltään laaja-alaisia, eikä heillä ollut mitään tiettyä musiikin aluetta, jota olisivat erityisesti halunneet opettaa.

4.4.2 Pätevän opettajan kriteerejä

Musiikinopettaja tarvitsee paljon erilaisia taitoja pärjätäkseen työssään hyvin. Hänellä tulisi olla tarvittavat tiedot ja taidot sekä musiikissa että opettamisessa.

Haastatellut opettajat pitivät käytännön taitoja tärkeämpinä kuin muodollista pätevyyttä eli koulutusta. Tämä on ymmärrettävää, kun ajatellaan luokkatilannetta, jossa pelkästään oppiavolla tai suoritettulla tutkinnolla ei vielä taata toimivaa opetusta. Opitut tiedot ja taidot pitää osata soveltaa käytäntöön.

"Riittääkö opella ikinä ne muodolliset taidot? Opettajuus on mun mielestä enemmänkin niinkun semmonen persoonalli-

nen asia. Välttämättä vaikka sä et ole muodollisesti pätevä, sä voit olla hyvä ope. Opettajuus on enemmän korvien välissä."

(Opettaja 4)

Kaikki haastateltavat pitivät tärkeänä muusikkoutta.

"Minusta musiikinopettajan pätevyys on käytännön pätevyyttä. Osata kaikkee soittaa ja laulaa ja osata johtaa orkesteria ja kuoroa ja osata tehdä sovituksia. Ja että osaa ilmaista itseään... Eihän koulutus anna mitään muuta kuin ne eväät sinne matkalle. Se, että valmistuu, ei voi luullakaan olevansa valmis, vaan sitten vasta lähetään niinku opettelemaan. Se opiskelu vaan anto ne eväät, että mitä siinä suunnilleen tarvitsee."

(Opettaja 5)

Haastateltavien mukaan musiikinopettajan tulisi olla laaja-alainen.

"Monipuolinen pitäisi olla jo valmiiksi. Ei saisi ajatella liian yksipuolisesti, että olen vain oopperalaulaja. Jossakin vaiheessa työssä tulee stoppi, mikäli on liian rajoittunut tiettyyn aiheeseen."

(Opettaja 3)

Opettajan 2 mielestä kaikki opiskeltavat aineet olivat tarpeellisia. Eniten hyötyä hänen mielestään oli vapaasta säästyksestä. Tärkeimpänä soittimena hän piti pianoa.

"Kaikki mitä annetaan kannattaa ottaa vastaan. Kaikkein eniten on hyötyä vapaasta säästyksestä. Sitä tarvitsee, se on ykkönen. Siitä pitää olla edes jonkunlaiset taidot. Siinä kehittyi hirveästi. Olin sivuaineinen pianisti. Piano on aivan ehdoton perustyökalu. Sillä tehdään melkein kaikki. TOKI rinnalla kitara koko ajan. ...kitara ja heti perässä muut bändihommat, sen kautta pystyy tekemään säästykset."

(Opettaja 2)

Haastateltavan 3 mielestä musiikin oppikirjat keskittyivät liiaksi kevyeen musiikkiin. Hänen mielestään kirjoissa oli liian paljon afroamerikkalaista musiikkia ja iskelmiä.

Opettajat 1 ja 2 eivät olleet pystyneet hyödyntämään pääsoittimiin tunneilla.

"Solistisen aineen opinnoissa ei välttämättä tarvitsisi mennä niin pitkälle. Itse tein huilunsoiton pääaineena. Sitä en ole... no sen verran, että olen jonkun verran opettanut huilua. En välttämättä ole koulutyössä tarvinnut. Ne menevät turhan pitkälle, pääaineinstrumenttitutkinnot."

(Opettaja 2)

Opettaja 4 oli sitä mieltä, että opettajalla pitäisi olla yksi instrumentti, jonka hän hallitsisi hyvin.

"Musta on hyvä, jos musiikinopettaja on jossain instrumenttissa mennyt aika pitkälle. Sillä on musiikin tekemisestä selkeä näkemys, ja sit sillä on vahva musiikillinen identiteetti. Kyllä se mun mielestä helpottaa ja kyllä sitä tarvitaan. Jotkut on sitä mieltä, että pitää osata soittaa kymmentä eri soitinta vähän, muttei yhtäkään hyvin. Se ei mene kyllä sillain. Pitää olla joku, missä voi sanoa, että tän mä osaan ainakin paremmin kuin kukaan teistä."

(Opettaja 4)

Opettajien 1, 3 ja 5 mielestä musiikinopettajan tärkein taito on ihmissuhdetaito.

"Tämä on suurimmalta osin kuitenkin KASVATTAJAN pätevyyttä! Että osaa olla oppilaiden kanssa. Vaikka kuinka olisit hyvä jossain asiassa, sitä ei pysty tuomaan... eikä oppilaat ymmärrä sitä. Mulla on ollut sijaisena hyviä soittajia, niin se menee heidän soittelukseen! Siitä ei ole kenellekään hyötyä."

(Opettaja 1)

Opettajan 3 mielestä musiikinopettajaksi hakeutuvan pitäisi

olla jo valmiiksi kiinnostunut opetustyöstä. Hänen mielestään tärkeintä oli opetustaito eli pedagogiikka. Haastateltavan 4 mukaan tärkeintä oli organisointitaito.

"Musaopelle on hirveen tärkeää, että osaa organisoida. Sehän on loppujen lopuks kaikkein tärkeintä. Osaa organisoida ja näkee kuka osaa ja osaa sitten nakittaa. Saa ulos niistä oppilaista sen mitä ne osaa. Musaopen tehtävä on, se on ihminen jolla on langat käsissä. Ohjailee toimintaa ja saa ulos osaamisen ja pitää toimintaa kasassa ja ohjaa sitä johonkin tiettyyn suuntaan."

(Opettaja 4)

Haastateltavien 3 ja 4 mielestä oli tärkeää, että opettaja tunnustaa oman rajallisuutensa.

"Et sä voi hallita kaikkia... hyvin, rumpua hyvin, sähköistä hyvin, bassoa hyvin, koskettimia hyvin, laulaa hyvin. Että täytyy tunnustaa se oma rajallisuutensa ja nähdä että osaan opettaa perusteet, mutta joku oppilas voi olla parempi. Pitää osata käyttää oppilaita. Jos on hyvä rumpali luokassa, miksi ihmeessä se ei opettais muille! Että mä voin sitten keskittyä opettamaan niitä, jotka kamppailevat perusbiitin kanssa."

(Opettaja 4)

Opettajan 5 mielestä musiikinopettajan tulee olla ulospäinsuuntautunut ja rohkea. Haastateltava 4 kertoi, että jokainen opettaja tarvitsee kärsivällisyyttä. Hänen mielestään opettajan pitää olla vahva persoona. Opettajan pitää pystyä kestäämään kritiikkiä. Hänellä pitää olla vahva itsetunto, että osaa olla aikuisena lasten keskellä.

Kenelläkään opettajista innostus työtä kohtaan ei ollut täysin lopahtanut, vaikka he olivatkin olleet jo useita vuosia töissä. Opettaja 1 kertoi olleensa eniten kiinnostunut työstään ensimmäisinä vuosina, kun kaikki oli vielä uutta ja tunnit täytyi suunnitella huolellisesti. Hänen mielestään kahden vuoden poissaolo koulusta oli vaikuttanut häneen positiivisesti.

"Kun olin ollut työssä muutaman vuoden, niin joihinkin asioihin alkoi puuttua. Nyt kun olin välillä pois, niin on uusi innostus! Toisaalta on kivempi opettaa nyt niitä asioita mitä uran alussa, koska nyt ajattelee ne eri lailla. Samat asiat toisin! Miettii miten voisi tehdä paremmin."

(Opettaja 1)

Opettajat 2 ja 3 kertoivat olevansa koko ajan innostuneita työstään. Vuodenajat vaikuttivat parin haastateltavan innostukseen. Opettaja 3 kertoi, että keväällä innostus puhkeaa kukkaan ja syksyllä se lopahtaa. Oppilaissa näkyivät myös vuodenaikojen vaikutukset. Opettajien 2 ja 5 työinnostusta pitivät yllä erilaiset produktiot ja esitykset.

Kaikilla haastatelluilla opettajilla oli kullakin omat, erilaiset musiikinopetukselliset vahvuutensa. Opettaja 2 kertoi olevansa kuoroihminen. Hän korosti äänenkäytön tarpeellisuutta.

"Lauluääntä ja ääntä yleensä musiikinopettaja joutuu käyttämään aivan hirveästi. Sitä kysytään opelta. Sen huomaa silloin, kun menee ääni. Ääntä pitää käyttää ja laulaa kahdeksan tuntia päivässä. Ääni kestää, jos sitä käyttää oikein. ...Jos on kovin hiljainen lauluääni ja pianosäestys, oppilaat eivät lähde mukaan. Opettajan äänen täytyy olla voimakas ja innostava, koska itse on esimerkkinä."

(Opettaja 2)

Opettaja 1 kertoi vahvuuksikseen laaja-alaisuuden ja itsensä kehittämisen. Hän piti tärkeänä oman itsensä hyväksymistä ja rajallisuutensa myöntämistä.

"Eihän liikunnanopettajankaan tarvitse kaikkea osata! Mutta voit näyttää ja tiedät mistä se tieto löytyy! Asian voit opettaa! ...alkuaikoina ajatteli, että voisipa olla nuin ja nuin, ja jonkun kerran kokeili matkimistakin, mutta huomasin, ettei niin voi tehdä. Sitä on just niin kuin itse on! ...pystyn sanomaan oppilaille jos en jotain osaa! Oppilaatkin ymmärtävät, ettei kaikkea voi osata!

...jos en pysty soittamaan tyylinmukaisesti, soitan omalla tyyllilläni. ...se on vapauttava asia! Se helpottaa tätä työtä! Olen itsevarma, vaikken kaikkea osaakaan. ...monikaan ei ole niin huono kuin itsestä tuntuu. Omat keinot täytyy löytää ja uskoa itseensä."

(Opettaja 1)

Haastateltava 3 piti itseään aika tavallisena opettajana. Hän kertoi olevansa innostava, kärsivällinen ja iloinen:

"Ehkä mun vahvuuteni on se, että saan innostettua oppilaita erilaisiin asioihin. En ole loistava soittovirtuoosi enkä laulaja. Vahvuuteni on, että saan innostettua porukan tekemään. En koskaan anna periksi. Se näkyy siinä, että oppilaat tykkäävät ja valitsevat mukavimmaksi opeksi. Ettei menetä hermojaan pikkuasian takia joka päivä."

(Opettaja 3)

Opettaja 5 piti vahvuuksinaan monipuolisuutta, muusikkoutta ja rohkeutta. Koulutuksessa hän painotti kevyen musiikin ja bändisoiton tarpeellisuutta. Myös pianonsoitto ja klassisen musiikin tuntemus olivat hänen mielestään tärkeitä alueita.

"...mutta mä sanoisin just että se monipuolisuus. Ja uskalus tehdä. Ja sitten ihan muusikkoutta. Sitten vedetään systeemit läpi. Orkkasoittimet ja sekakuoro. ...mutta kyllä monipuolisuus soittimissa, vähemmän klassisia taitoja tarvitaan. Mutta sitäköön ei kannata kieltää, koska siitä tulee tietyn tyyppinen tekniikka, ja tietynlaisia asioita sieltäkin. On siellä sellaisiakin asioita, kuten musiikillista ymmärtämystä on siellä. Niinku sävellystyössä, tällaisissa näissä esimerkiksi orkesterijutuissa jos sä teet tällasta, niin siellä (klassinen) saa kuitenkin sellaisia asioita, joita ei muualla ole. Mutta kyllä mä ilman muuta olen sitä mieltä, että kevyen musan puolelle kannattaa satsata."

(Opettaja 5)

Opettaja 4 koki omaavansa pedagogista taitoa. Hän kertoi saavansa

oppilaat aika hyvin esiintymään ja toimimaan ryhmässä.

4.5 Yhteiskunnalliset olosuhteet

4.5.1 Vallitsevat arvot

Yhteiskunnassa vallitsevat arvot ja arvostukset vaikuttavat ihmisten ajattelutapoihin ja kaikkiin elämän alueisiin. Tämän hetken trendejä ovat muun muassa tulostuullisuus, suoritusten nopeus, nuorten aikaisin alkava alkoholin- ja huumeidenkäyttö, auktoriteettien puute, lyhyet työsuhteet ja arvotyhjiö. Trendien vaikutus näkyy myös musiikin asemassa koulussa. Opettajien 1, 3 ja 4 mielestä nykyiset trendit vaikeuttavat musiikin asemaa. Musiikinopettajan täytyy osoittaa, että musiikkia tarvitaan. Tällä hetkellä musiikkia ei arvosteta. Osa vanhemmista ja heidän lapsistaan ei pidä musiikkia tärkeänä tai hyödyllisenä aineena. Tämän hetken "kovien arvojen" yhteiskunnassa musiikille myönnettyjä määrärahoja on vähennetty, mikä vaikeuttaa huomattavasti musiikinopettajan työtä.

"Siis tämä, että pitää saavuttaa jotain, pitää saada tuloita. Musiikkihan on enemmän prosessikeskeinen aihe. Siinä on tärkeämpää se, että mitä tehdään ja miten tehtiin kuin se, että mitä saatiin valmiiksi loppuun asti. Sekin on yksi syy pessimismilleni, että musiikki tipahtaa varmaan kohta pois. Mutta kun näyttää siltä, että ajetaan laatua, tulostuuta ja mitattavuutta, ja pitää pystyä vertailemaan kouluja. Nämä asiat eivät istu musiikkiin."

(Opettaja 4)

Opettajien 3 ja 4 mukaan auktoriteettien puute ja toivottomuus näkyivät oppilaissa. Oppilaat olivat levottomia ja alkoholin- ja huumeidenkäyttö oli yleistynyt.

Vain opettajan 5 mielestä vallitsevilla trendeillä ei ollut ollut paljoa vaikutusta hänen työhönsä. Hän oli sitä mieltä, että musiikinopettajan olisi pysyttävä trendien ulkopuolella, valittava oma linjansa ja tyylinsä, ja pysyttävä siinä. Nyky-yhteiskunnassa vallitsevat arvot olivat vahvistaneet opetta-

jien 1 ja 4 omia näkemyksiä musiikin opettamisesta. Heidän omat arvonsa olivat trendien vastaisia. Opettaja 1 oli muuttanut toimintaansa siten, että tunneilla tehtiin ja toimittiin enemmän kuin kirjoitettiin ylös muistiinpanoja kalvolta. Opettaja halusi, että musiikintunti toimisi ikään kuin vastavetona muiden tuntien teoreettisuudelle.

Haastateltava 4 halusi musiikin olevan aineen, missä oppilas uskaltaisi kokeilla jotain ihan uutta, ehkä vierastakin ilmaismuotoa, ja tätä kautta ylittäisi omia rajojaan. Haastateltava 3 kertoi käyttävänsä musiikkia hyväkseen puhuessaan vallitsevista virtauksista luokalle:

"Kyllä pyrin puhumaan tilaisuuden tullen asioista. Rockin yhteydessä voi puhua hyvin paljon alkoholista ja huumeista. Luonnonsuojelusta ja muista asioista tulee puhuttua. Pyrin käyttämään hyväkseni musiikkia. Olen kysynyt oppilailta, että puhutteko te näistä asioista, ja he sanovat että ei. Missä toisaalta sattuu aine ja aihe yksiin?"

(Opettaja 3)

Opettajan 5 näkemyksiin trendeillä ei ollut vaikutusta. Hänen mukaansa viihteellistyminen näkyi musiikin oppikirjoissa, joissa on paljon kevyttä musiikkia.

4.5.2 Uudistusten vaikutus

Musiikin opetuksessa on tapahtunut paljon muutoksia viimeisten vuosien ja vuosikymmenien aikana. Jokaisella haastateltavalla opettajalla oli oma tapansa reagoida uudistuksiin. Kaikki paitsi opettaja 5 kertoivat sopeutuneensa muutoksiin aika hyvin. Opettajat 2, 3 ja 4 olivat osallistuneet kokouksiin, joihin kokoontuivat paikkakunnan ja lähialueiden musiikinopettajat. Kokouksissa opettajat olivat yhteisesti miettineet miten muutoksiin tulisi suhtautua ja mitä pitäisi tehdä. Opettajat olivat saaneet tukea yhteisistä tapaamisista. Opettajat olivat sopeutuneet uudistuksiin muuttamalla omia suunnitelmiaan tilanteiden mukaan.

Opettajat 2 ja 5 mainitsivat suurimmaksi muutokseksi musiikin

muuttumisen pakollisesta aineesta valinnaiseksi. Enää ei ole selvää, että oppilaat automaattisesti valitsevat musiikin. Musiikki joutuu kilpailemaan monen muun aineen kanssa oppilaiden suosioista. Tässä tilanteessa opettaja joutuu miettimään, mitkä ovat ne keinot, joilla oppilaat saadaan valitsemaan musiikki.

"Pakkohan se on sopeutua. Ja nyt se alkaa taas pikku hiljaksen hahmottua. Siinä menee vuosia. Se on pitkä prosessi, että tajuaa. Mä olen ollut kymmenen vuotta, ja kyllä tää on muuttunut niin täysin siinä ajassa. Just sen takia että pakollisuus on hävinnyt. On tullut valinnaisuus ja sitä myöten on tullut tietysti se, että häviää tunteja, häviää työmaata. Tämä on se hankala tilanne siinä. Kaikki perustuu sitte oppilaiden valintoihin ja muihin että että sä saat tän työtunteja. ... monta kertaa menee siihen että missä vaiheessa homma on kosiskelua. Eihän ole mitään järkeä, että lähdetään nuoleskelemaan sellaisia osa-alueita, mitkä oppilaista on mukavia ja hauskaa. Sitten se riitelee sitä vastaan, että miksi ylipäättään opetetaan! Pitää löytää se oma linjansa, oma suuntansa ja sitä kautta hoitaa hommia. Siinä on just ettei lähe kalasteleen."

(Opettaja 5)

Suuri epävarmuustekijä musiikinopettajan työssä on valinnaisuus. Kilpailu oppilaista saa monen opettajan miettimään peruskysymyksiä: miksi opetan, mikä on työmoraalini ja ne arvot, joita työssäni tuon esiin. On valitettavaa, että musiikinopettaja joutuu miettimään, miten saisi tarpeeksi oppilaita osallistumaan kursseille. Itse työhön paneutumiseen jää vähemmän aikaa ja energiaa, jos mieltä painaa jatkuva epävarmuus työpaikan säilymisestä.

4.5.3 Työpaikkakunnan ilmapiiri

Haastateltava 1 kertoi paikkakunnalla vallitsevan koulumyönteisen ilmapiirin. Koulu, jossa hän työskenteli, oli suuntautunut tietotekniikkaan. Opettaja sai taloudellista tukea itsensä koulutukseen sekä soittimien hankintaan. Koulussa opetti pian eläkkeelle siirtyviä vanhempia opettajia, joiden asenne musiikkiin oli negatiivinen.

Opettajat 2 ja 3 kiittelivät alueensa musiikinopettajien hyvää yhteistyötä. Opettaja 3 kertoi musiikinopettajien kokoontuvan kerran kuukaudessa. Kokouksissa suunniteltiin muun muassa yhteisiä julkisia esiintymistilaisuuksia, joissa koulumusiikkia esitellään yleisölle. Yksi opettaja kertoi yhteistyötä olevan useamman koulun kanssa.

"Meillä on kovasti yhteistyötä X:n musiikkiluokkien kanssa ja tämän alueen ala-asteen kanssa. Hirmu kiva on ollut tehdä yhdessä töitä. X:n seudun musiikinopettajat ovat valtakunnallisestikin mielenkiintoisia, koska kokoonnumme säännöllisesti. Mietimme asioita yhdessä. Olen kuullut, että tätä ei ole monella paikkakunnalla. Konsa on vähän miinuksen puolella. He aliarvostavat koulumusiikin opetusta."

(Opettaja 2)

Haastateltava 3 kaipasi enemmän yhteistyötä musiikkikasvatuksen kanssa. Se olisi hänen mielestään äärettömän tärkeää koulutuksen kehittämiseksi parempaan suuntaan, enemmän käytäntöä vastaavaksi.

Opettaja 5 kertoi, ettei hänen alueellaan ole yhteistyötä musiikinopettajien kesken, ja ilmapiiri heidän välillään on huono.

"Musiikinopettajilla on erittäin vähän yhteistyötä niin ... eihän tässä... se ilmapiiri on erittäin sellanen, neutraali. En mä sano, että mitenkään toisia tukeva. Aika huono suoraan sanoen. Pitää niinku itse luoda ne suhteet näköjään omalla tavalla muihin oppilaitoksiin ja muuhun. Että sitä kautta sitte rakennetaan sitä sitte. Aika huonoa se yhteistyö on."

(Opettaja 5)

Musiikinopettajien välinen kontakti ja yhteistyö muiden koulujen kanssa oli opettajien mielestä erittäin tärkeää. Yhteiset tapaamiset ovat oivallinen tilaisuus pohtia musiikinopetuksen ongelmia ja etsiä niihin ratkaisuja. Henkistä painetta helpottaa, kun saa keskustella saman alan ihmisten kanssa.

Vain haastateltavat 1 ja 5 olivat olleet maaseudulla musiikino-
pettajina. Opettaja 1 piti maaseudun ilmapiiriä myönteisempänä
verrattuna kaupungin levottomaan tunnelmaan. Tähän vaikutti
hänen mukaansa se, ettei maaseudulla ole kaupunkien kerrostalo-
alueiden epäsosiaalista ihmisryhmää. Opettaja 5 kertoi, että
kaupungissa on paremmat mahdollisuudet musiikin harrastamiseen,
ja taso on korkeampi. Tästä syystä kaupunkilaisnuoret ovat vaati-
vampia opetuksen suhteen. Hänen mielestään maaseutu on siinä
suhteessa helpompi paikka opettaa musiikkia.

5 TULOSTEN TARKASTELUA

5.1 Musiikinopettajan työn epäkohdat

Taloudellisen tilanteen heikentyminen on eniten musiikinopettajan työhön vaikuttanut tekijä. Musiikille myönnetyn tuen ja määrärahojen väheneminen näkyy suoraan tuntimäärän vähenemisenä, yhä suurenevina ryhminä ja välineistön vähyytenä. Nämä epäkohdat olivat jatkuvasti esillä keskustellessani opettajien kanssa. He joutuvat kohtaamaan valtavasti ongelmia ja vaikeuksia työssään. Musiikinopettajien tilanne vaikuttaa koko ajan huononevan jopa siinä määrin, että osa haastateltavista uskoi musiikin lakkauttamiseen koulussa kokonaan. Opettajien antamat vastaukset olivat hätähuuto kuolevan aineen puolesta. Vain musiikkipainotteisissa kouluissa tai musiikkiluokilla opettaja uskoi säilyttävänsä työpaikkansa tulevaisuudessakin.

Suuret ryhmäkoot, riittämätön tuntimäärä ja oppilaiden heterogeenisyys tulevat esille myös Ikäheimosen (1995) ja Ruismäen (1991) tutkimuksissa tiedusteltaessa työssä ilmeneviä epäkohtia. Pekka Ruohotien (1980) tutkimuksessa suurin osa keväällä 1978 kyselyyn vastanneista peruskoulun yläasteen opettajista pitää opetusryhmien pienentämistä kiireellisimpänä toimenpiteenä opettajan aseman parantamiseksi (Ruohotie 1980, 218.) Valitettavasti musiikinopettajan asema on vain heikentynyt näiden tutkimusten teon jälkeen.

Suuret opetusryhmät aiheuttavat monia lisäongelmia opettajalle. Mitä enemmän oppilaita, sitä heterogeenisempi ryhmä. Opettaja joutuu miettimään, miten opettaa eritasoisia oppilaita. Haastattelemani opettajat olivat ratkaisseet ongelman joko valitsemalla opetuslinjakseen "kultaisen keskitien" tai huomioimalla sekä aloittelijat että pidemmälle ehtineet tekemällä molemmille ryhmille omat nuotit, joista soittaa ja laulaa.

Suurin muutos musiikinopettajan työssä on ollut musiikin muuttuminen pakollisesta aineesta valinnaiseksi. Usean opettajan huoleena on valinnaisryhmien muodostuminen. On vaikeaa saada oppilaita innostumaan musiikista vähäisten tuntien ja suurten ryhmien

vuoksi. Varsinkin 7. luokalle olisi hyvä lisätä tuntimäärää, koska siellä luodaan pohja tulevien vuosien valinnoille. Yllättävää oli, ettei musiikinopettajan ammatissa työsuojelua oltu huomioitu lähes ollenkaan. Melusta on haittaa opettajalle, oppilaille ja naapuriluokille. Kuulovaurioita ei voida korjata. Musiikkiluokan tulisi ehdottomasti olla hyvin äänieristetty. Opettajalle aiheutuu tarpeetonta stressiä kollegojen valittaessa aineen kovaäänisyydestä ja häiritsevyydestä. Äänekkyyys kuuluu musiikin tekemiseen, ja se pitää huomioida luokkahuonetta valitessa.

Musiikinopettajan yksinäinen asema koulussa koettiin epäkohdaksi sekä aloittelevien (Ikäheimonen 1995, 36) että jo pitempään työssä olleiden parissa. Ainoana aineensa edustajana hän joutuu yksin puolustamaan ja vakuuttamaan aineensa tarpeellisuutta. Jokaisessa työpaikassa asianmukaiset työtilat vaikuttavat työtehoon. Musiikinopetuksessa luokkahuoneella on iso merkitys. Ihanteellisinta olisi, jos opettaja voisi itse suunnitella työtilansa. Näin tulisi huomioida tärkeimmät asiat: äänieristys, akustiikka ja koko. On kohtuutonta, jos opettaja joutuu jättämään opetuksestaan tiettyjä musiikin osa-alueita (musiikkiliikunta, oppilaiden harjoitustilat) kokonaan pois asianmukaisten tilojen puuttuessa.

Tulosvastuullisuus, suoritusten korostaminen, arvotyhjiö, auktoriteettien puute ja alkoholin- ja huumeidenkäytön lisääntyminen ovat yhteiskunnassamme vallitsevia asioita, joiden vaikutukset näkyvät koulussa, oppilaissa ja opettajissa. Musiikin asema koulussa on heikentynyt. Musiikkia ei arvosteta. Sitä ei pidetä tärkeänä tai hyödyllisenä aineena, eikä se näin ollen saa myöskään riittävästi rahallista tukea. Musiikinopettajan täytyy jatkuvasti taistella aineensa olemassaolon ja tarpeellisuuden puolesta. Uusia vaikeuksia kohdatessa opettaja joutuu miettimään arvojaan ja opettamisen syitä. Hänen omat näkemyksensä selkiytyvät ja vahvistuvat. Tunneilla keskitytään entistä tärkeämpiin ja olennaisempiin asioihin. Musiikinopettajien yhteistyö on erittäin tärkeää mietittäessä miten uudistuksiin ja muutoksiin tulisi suhtautua.

5.2 Työn vaatimukset

Haastattelemini opettajien kohdalla suurin syy musiikinopettajan uranvalinnalle oli lapsena alkanut musiikkiharrastus. Merkittävää oli myös kiinnostus nuorten parissa toimimiseen. Myös Heikki Ruismäen tutkimuksessa (1991, 140) halu työskennellä nuorten parissa on listattu viidenneksi tärkeimmäksi uranvalintamotiiviksi musiikin poikkeuskoulutuksessa opiskelevien ryhmässä. Niin Ruismäen (1991, 151), Ikäheimosen (1995, 35), kuin myös oman tutkimukseni mukaan musiikinopettajan työn parhaimpia puolia ovat oppilaat ja vuorovaikutus heidän kanssaan, ja onnistumisen kokemukset sekä tunneilla että esiintymistilanteissa. Opettajat pitävät musiikkia vapaana aineena sekä Ruismäen (1991, 151) että omassa tutkimuksessani. Opettaja voi itse valita tunnin sisällön ja toteuttaa sen omalla persoonallisella tavallaan. Vastavalmistuneelle opettajalle voi tosin aineen vapaudesta olla enemmän haittaa kuin hyötyä, sillä oman persoonallisen opetustyylin löytäminen vie aikaa. Musiikinopettajan uranvalinta ja työn parhaimmat puolet liittyivät oppilaisiin. Olisi hyvä olla kiinnostunut nuorten parissa toimimisesta jo ennen alalle hakeutumista.

Opettajien tavoitteet liittyivät oppilaisiin ja heidän edistymiseensä. Opettajat halusivat antaa elämyksiä ja onnistumisen tunteita, valmistaa esityksiä ja luoda hyvän luokkahengen. Tavoitteena on saada jokainen soittamaan, jotta syntyisi "alkukoketus" erilaisiin, uusiin soittimiin.

Aloittelevien opettajien tavoitteita ovat työn opettelu, siinä selviytyminen sekä elämysten ja mielekkään musiikinopetuksen tarjoaminen. Aloittelevat opettajat olivat tilanteessa, missä oppilaat pitivät musiikkia helppona aineena. (Ikäheimonen 1995, 24, 27.) Haastattelemani opettajat olivat vuosien aikana saaneet rakennettua järkevästä systeemin, missä levyraadit pitämisen sijaan opiskeltiin musiikkia. Pääosin opettajat saivat toteuttaa itseään työssään. Suuret opetusryhmät ja välineistön ja tilojen puute aiheuttivat turhautumista.

Opettajan työssä kokemat saavutukset voivat liittyä laajempaan,

elämän ymmärtämiseen tähtäävään toimintaan. Tuntien tavoitteena voi olla oppilaiden kasvattaminen suvaitsevaisiksi, ulospäinsuuntautuviksi ja muut huomioiviksi ihmisiksi.

Fyysiset olosuhteet ja ryhmäkoko vaikuttavat merkittävästi hyvän työilmapiirin syntymiseen luokassa. Taitava opettaja yhdessä motivoituneiden oppilaiden kanssa luo otollisen ilmapiirin oppimiselle. Parhaimmillaan opettaja toimii osana ryhmää pitäen silti ohjat käsissään. Luokassaan opettajat pyrkivät vapautuneeseen ja rentoon ilmapiiriin, jossa voi kokea elämyksiä.

Opettajan työhön vaikuttaa hyvin paljon opettajainhuoneen ilmapiiri. Kollegojen arvostuksella on merkitystä. Positiivinen ja negatiivinen palaute on tärkeää. Musiikkiin erikoistuneiden koulujen opettajat saivat enemmän arvostusta ja kiitosta kuin tavallisten koulujen musiikinopettajat.

Tärkeimpiä opettajan taitoja on ongelmanratkaisukyky. Uransa alusta saakka opettaja joutuu toimimaan luokassa omin neuvoin, vaikka hänellä olisi hyvin vähän kokemusta kurinpidosta. Ongelmana on, ettei koulutuksessa anneta käytännön neuvoja ja ohjeita kontrollointitavoista. Aloitteleva opettaja ei osaa suhtautua motivoitumattomaan oppilaaseen. Hänellä ei ole ratkaisumalleja siitä, miten toimia häirintätilanteissa. Työssään aloittelevan opettajan epävarmuus, kykyjensä epäileminen ja huoli hyväksytyksi tulemisesta lisäävät väsymystä ja stressiä. (Ikäheimonen 1995, 8-9.) Opettaja kokee olevansa "heikoilla jäillä" mikäli ei ole valmistautunut tunnin pitämiseen, eikä tunne hallitsevansa tunnilla vaadittavia taitoja (Ruismäki 1991, 187).

Haastateltavilleni vaikeuksia aiheuttivat häiriköivät oppilaat ja hankalat opettajatoverit. Samat ongelmat tuodaan esille myös Ruismäen (1991) ja Ikäheimosen (1995) tutkimuksissa. Erona aloittelevien opettajien vaikeuksiin ongelmatilanteissa, haastattelemillani opettajilla oli kaikilla keinot ratkaista ongelmat. Suosituin tapa oli keskustella häiriötä aiheuttavan oppilaan kanssa. Opettajat olivat vuosien saatossa löytäneet omat, luonteensa mukaiset tapansa puuttua ongelmiin. Itse kunkin opettajan persoonallisuuden mukaan ongelmia ratkaistiin esimerkiksi huumo-

rin tai fyysisen olemuksen avulla. Osa opettajista halusi ymmärtää syvemmin häirikköoppilasta ja niitä syitä, jotka aiheuttavat ongelmia.

Musiikinopettajan työ on itsenäistä, ja tuntien suunnittelu on vapaata. Työn vapaudessa on hyvät ja huonot puolensa. Aloitteleva opettaja kokee tilanteen vaikeana, koska työrutiinia ei vielä ole. Pystyäkseen hyödyntämään tuntisuunnittelun vapauden opettaja tarvitsee monen vuoden työkokemuksen. Oman opettamistaan löytäminen vaatii aikaa ja eri tyylien kokeilemistä.

Vaikeimpia asioita tuntisuunnittelussa on luokan heterogeenisyyden huomioiminen. Hyviä tapoja saada kaikki esimerkiksi soittamaan on antaa heikompien soittaa ensin, jolloin muutkin uskaltautuvat yrittämään. Oppilaat voidaan myös jakaa aloittelijoiden ja edistyneiden ryhmään, mikäli käytössä on useampia tiloja. Tunnin voi rakentaa myös ajatellen keskiverto-oppilasta, jolloin ääri ryhmät (aloittelijat ja edistyneet) jäävät vähemmälle huomiolle. Opettaja voi myös yrittää huomioida kaikki oppilaat tekeillä eri tasoisille omat harjoitusstemmat. Aloittelevat opettajat käyttivät tuntisuunnitteluun kahdesta kuuteen tuntia ja lisäksi vapaa-aikaansa (Ikäheimonen 1995, 28). Työmäärä ei välttämättä vähene kokeneillakaan opettajilla, mutta vuosien työkokemus antaa tiedon, miten opetettavat asiat kannattaa oppilaille tarjota.

Musiikinopettajan pätevyys on ennen kaikkea käytännön pätevyyttä. Musiikinopettaja, niinkuin muidenkin aineiden opettajat, on ensisijaisesti kasvattaja, sitten vasta oman aineensa opettaja. Tärkeimmät osaamisen alueet ovat ihmissuhdetaidot ja pedagogiikka. Ikäheimosen (1995, 39) tutkimuksessa opettajat toivoivat koulutukselta enemmän tietoa vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaidoista.

Musiikin opettamisessa tärkeää on myös muusikkous. Tämä tarkoittaa usean instrumentin, varsinkin bändisoittimien, hallintaa. Musiikinopettajan tärkein soitin on piano. Pianonsoiton ja erityisesti vapaan säestyksen hyvä hallinta on välttämätöntä. Musiikinopettajan ammatissa pärjää vain laaja-alaisella osaami-

sella ja kiinnostuksella. Kevyen musiikin (afro-amerikkalainen) hallinta on olennaista. Äänen oikea käyttö, sen voimakkuus ja laulaminen ovat opettajan keskeiset työvälineet. Kaikki koulutuksen tarjoamat aineet ovat hyödyllisiä ja tarpeellisia. Haastateltavieni mielestä vain solistisen aineen instrumenttiopinnoissa edettiin tarpeettoman pitkälle. Ruismäen (1991, 134) tutkimuksessa opettajat pitivät vapaata säestystä ja laulua tärkeimpinä taitoalueina. Monipuolisuus, muusikkous, pianon ja kitaran soitotaito sekä kevyen musiikin hallinta ovat yläasteen musiikinopettajalle asetettuja kriteerejä.

Hyvältä opettajalta edellytetään ennen kaikkea kiinnostusta opetustyöhön. Ruismäen tutkimus korostaa myös opetustaitoa. Opettajat pitivät luokanopettajan tutkintoa tai vastaavaa yleisivistävää tutkintoa välttämättömänä vaatimuksena musiikinopettajalle. (Ruismäki 1991, 161.) Opetuksen onnistuminen edellyttää tilanteenhallintakykyä, toiminnan ohjausta ja organisointitaitoa. Hyvä musiikinopettaja toimii suunnannäyttäjänä. Hänen opetuksensa on innostavaa ja johdonmukaista. Tekemisen, musisoinnin merkitys korostuu. Opettajan tulisi tuntea nuorison musiikkia, jotta syntyisi yhteys oppilaiden ja opettajan välille. Opettaja ei tarvitse yksittäisen instrumentin taiturillista osaamista. (Ruismäki 1991, 161, 213-214.) Edellä mainittujen kriteerien lisäksi haastateltavani pitivät tärkeänä musiikinopettajan oman rajallisuuden tunnustamista, kritiikin sietokykyä ja kärsivällisyyttä.

Vertaillen Ikäheimosen (1995) tutkimustuloksia omiini, erosivat opettajien ongelmat osittain toisistaan. Kuten Viitaniemi (1991, 107-108) osoittaa, opettajan alkuvaiheen ongelmat liittyvät enemmän omaan itseen, kun taas useita vuosia työskenneillä huolta aiheuttavat opetustilanne ja siihen liittyvät asiat.

Musiikinopettajan työssä korostuvat osin eri asiat riippuen siitä, opettaako hän normaaliluokalla vai musiikkiluokalla. Musiikkiin erikoistuneessa koulussa opettaja pystyy keskittymään enemmän musiikillisiin tuotoksiin. Tavallisen koulun opettaja joutuu ensin vakiinnuttamaan järkevän musiikinopiskelusysteemin. Myös musiikin arvostuksessa ja yleisessä ilmapiiirissä on eroja tällaisten koulujen kesken.

5.3 Opettajatyypit

Keskustellessani opettajien kanssa minulle muotoutui jokaisesta opettajasta erilainen kuva. Jokainen opettaja painotti eri asioita. Mielessäni muotoutui kuva neljästä toisistaan poikkeavasta opettajatyypistä. Päädyin jaotteluun opettajien antamien vastausten perusteella. Opettajista huokuva yleisilme, tiettyjen asioiden painotus, kielenkäyttö, sanavalinnat ja intonaatio tukivat käsityksiäni eri opettajatyypeistä. Opettajan persoonallisuudesta on useita tutkimuksia. Viitaniemi (1991) on tutkinut opettajan persoonallisuuden yhteyttä koulussa koettuun stressiin.

Jokainen haastatteleman opettaja korosti tiettyä aluetta persoonallisuutensa mukaan. Opettajilla oli keskenään myös samoja ominaisuuksia ja siksi tyypitykset ovat osittain limittäisiä. Omiin havaintoihini ja tulkintoihini perustuen olen jakanut opettajat neljään ryhmään: kaveri-tyyppi, muusikkotyyppi, hoivaava äiti -tyyppi ja johtaja-tyyppi, eli opettajat A, B, C ja D.

Opettaja A on kaveri-tyyppi. Hän haluaa hallita mahdollisimman hyvin nuorisomusiikkia, jotta voisi osallistua rennosti oppilaiden kanssa jammailuun. Opettajan A mielestä klassisen musiikin opettamisesta tulisi luopua, koska nuoret ovat siitä vieraantuneet. Häiriötilanteissa opettaja A turvautuu huumoriin. Hän mukautuu hyvin vaihteleviin luokkatilanteisiin.

Opettaja B on muusikko-tyyppi, jolle on ominaista monen instrumentin hyvä hallinta. Erityisen paljon iloa hänelle tuottavat oppilaiden kanssa tehdyt konsertit ja esitykset. Opettaja B on kehittynyt paljon eri musiikin osa-alueilla tehtäviensä monipuolisuudesta ja vaativuudesta johtuen. Koulunsa musiikkimyönteisyydestä johtuen opettaja B saa enemmän positiivista palautetta kuin tavallisen koulun musiikinopettaja. Koska musiikkia opettajan B koulussa arvostetaan, vaihtelevilla trendeillä ei ole häneen vaikutusta.

Opettaja C on hoivaava äiti -tyyppi. Hän on kiinnostunut toimimaan nimenomaan nuorten parissa. Tunnilla hän ottaa kaiken tasoiset oppilaat, myös syrjäänvetäytyvät huomioon. Opettaja C on

kärsivällinen ja sietää hyvin häirikköoppilaita. Hän pyrkii selvittämään häiriökäyttäytymisen syyt ja ymmärtämään oppilasta. Opettaja C on koulun mukavin opettaja, jolle oppilaat voivat kertoa henkilökohtaisiakin asioita ja huolia. Opettajan C taidoista korostuvat ihmissuhde- ja opetustaito.

Opettaja D on johtaja-tyyppi. Hän vaatii tiukkaa kuria ja järjestyttä. Hän hallitsee luokkaa ison kokonsa, voimakkaan äänensä ja tiukan opetustyyhinsä avulla. Ongelmatilanteen ratkaisuksi saattaa riittää pelkkä vihainen katse. Opettajan D luokassa käyttäytymissäännöt opetellaan heti 7. luokalla. Opettajan D tärkein taito on organisointikyky.

6 PÄÄTÄNTÖ

Musiikin arvostuksen nostamiseksi koulussa tarvitaan asennemuutosta niin opettajien, oppilaiden, vanhempien kuin myös päättäjien keskuudessa. On surullista, kuinka epävarmasti musiikinopettajat suhtautuvat tulevaisuuteensa. Kukaan haastateltavistani ei uskaltanut ajatella kymmentä vuotta eteenpäin. Ajatus musiikin lakkauttamisesta yllätti minut. Vaikutti siltä, että tappiomieliala oli vallannut opettajat. Ahdingossa oleva aine tarvitsee opettajien yhteistoimintaa ja uskoa parempaan tulevaisuuteen.

Musiikinopettaja tarvitsee hieman erityyppistä osaamista riippuen siitä, millaista luokkaa hän opettaa. Normaaliluokkien opettajat painottavat opetuksessaan eri asioita kuin musiikkiluokkien opettajat. Musiikkiluokkien oppilaat ovat jo valmiiksi motivoituneita. Normaaliluokkien opettajat joutuvat enemmän innostamaan oppilaita. On tärkeää saada myös passiiviset, syrjäänvetäytyjät ja hankalat oppilaat toimintaan mukaan. Opettaja ei voi pitää tuntejaan rutiininomaisesti, vaan hänellä pitää olla hyvä mielikuvitus.

Oli hienoa havaita, miten monella eri tavalla musiikkia voi tunnilla hyödyntää. Sen avulla voi kertoa muista elämään liittyvistä asioista, kuten päihteiden vaarallisuudesta tai ympäristöasioista. Musiikin avulla voi kasvattaa nuoria ymmärtämään muitakin taiteen aloja sekä opettaa toisen huomioimista ja kunnioittamista. Parhaimmillaan musiikintunti antaa oppilaalle mahdollisuuden vapautua ja olla oma itsensä. Oppilaalla on mahdollisuus tuoda esiin niitäkin puolia itsessään, jotka ovat piilossa muilla tunneilla.

Musiikinopettajan työ on vaativaa ja raskasta. Aloitteleva opettaja tuntee itsensä usein riittämättömäksi ja stressaantuu helposti. Vuosien tuoma työkokemus ja rutiini eivät poista kokonaan näitä tuntemuksia. Olisi tärkeää tiedostaa ja hyväksyä se tosiasia, että musiikinopettajuus on jatkuva kehitysprosessi, ja ettei opettajana ole koskaan täysin oppinut ja valmis. Itselleen pitäisi sallia epäonnistumiset ja ymmärtää, ettei kaikkea tarvitse osata ollakseen hyvä musiikinopettaja.

Viitaniemi (1991, 96) toteaa tutkimuksessaan, että opettajan tärkein työväline on hänen persoonallisuutensa, koska opettajan ammatti on ihmissuhdeammatti. Opettajan työ perustuu toki oppilaan ja opettajan vuorovaikutukselle, mutta mielestäni tärkeintä on HALU toimia kasvattajana nuorten parissa. Opiskelijoiden valinta heidän persoonallisuutensa mukaan tuntuu kuitenkin hieman ongelmalliselta. Persoonallisuushan muuttuu opiskeluvuosien aikana. Henkistä kasvuaan ja kehitystään voi ohjata oikean koulutuksen avulla tarkoituksenmukaiseen suuntaan. Erilaiset opettajapersoonallisuudet voi nähdä myös rikkautena.

Erittäin tärkeää olisi jo musiikkikasvatuksen pääsykoevaiheessa karsia solistisesta urasta haaveilevat pyrkijät. Esiintyvän taiteilijan paikka on lavalla, ei musiikkiluokassa. Musiikinopettaja on kuin yleislääkäri: hän osaa perustiedot ja -taidot monesta asiasta. Opiskelijalle pitäisi tehdä heti selväksi musiikinopettajan työn todellinen kuva, jotta välttyttäisiin epärealistisilta odotuksilta.

Ruismäen tutkimuksen mukaan pedagogisen koulutuksen omaavilla henkilöillä on hyvät mahdollisuudet menestyä musiikinopettajan työssä. He ovat tyytyväisempiä ja viihtyvät paremmin kuin muodollisesti pätevät musiikinopettajat. Tulos viittaa siihen, että musiikinopettajan työssä viihtyminen ei ole pelkästään yhteydessä solistisiin ja taidollisiin aineisiin. Ratkaisevaa sen sijaan on se, miten koulutuksesta saatuja tietoja ja taitoja osaa käyttää luokkatyöskentelyssä. Tutkimuksen mukaan luokanopettajakoulutuksen saaneita musiikinopettajia ei häirinnyt heikompi soitto-taito, kun taas muodollisesti päteviä opettajia jo pienikin puute häiritsi. Syy on täytyy löytyä koulutuksesta. Luokanopettajakoulutus painottaa musiikinopettajakoulutusta enemmän vuorovaikutustaitoja ja pedagogiikkaa. Tästä syystä didaktinen ajattelu voi olla luokanopettajille ominaisempaa. (Ruismäki 1991, 106, 132-133, 243.) Musiikinopettajan koulutukseen tulisi lisätä pedagogisia opintoja, sillä opettaja on ensisijaisesti kasvattaja. Opiskelijan itseluottamuksen parantaminen olisi myös tärkeää, jotta opetustyön aloittaminen helpottuisi. Koulutukseen voisi siis sisältyä myös psykologian opintoja (Viitaniemi 1991, 109). Keskustelua ja pohdintaa vaativat ne periaatteet ja suunnat,

joiden mukaan musiikinopetus tänä päivänä järjestetään. Onko ylipäätään järkevää seurata ajan ilmiöitä? Alati vaihtuvien trendien seuraaminen ja uusien musiikkivirtauksien opiskelu aiheuttavat opettajalle jatkuvaa stressiä ja turhautumista. Ei kai ole tarkoitus, että oppilaat päättävät tunnin sisällöstä? Klassisen musiikin opetus on vähäistä verrattaessa sitä kevyen musiikin opetusmäärään. Tahtoa paneutua aiheeseen ei näytä löytyvän oppilailta eikä opettajiltakaan. Mikään täysin vieras ja uusi aihe ei voi saada ketään innostumaan, ellei ole aikaa ja halua paneutua asiaan syvällisemmin. Oudompiin musiikin alueisiin ja musiikkityyleihin paneutumalla oppilaille voidaan tarjota muitakin tunteuksia ja näkökulmia kuin tunnilla viihtyminen. Miksi muistiinpanojen tekeminen tai musiikinhistorian opettaminen olisi vähempiarvoisempaa kuin kevyen musiikin soittaminen? Oppilaat tuntevat nuorisomusiikin, mutta kuinka he löytävät klassisen musiikin, jos siihen ei ole aikaa tutustua?

Musiikinopettajista osa vaihtaa heti valmistuttuaan ammattia tai hakeutuu uudelleen opiskelemaan. Jatkotutkimuksella voitaisiin selvittää ovatko heidän kokemansa epäkohdat musiikinopettamisesta samoja kuin tutkimukseni haastateltavilla. Tällaista tutkimustietoa voitaisiin hyödyntää opettajien koulutuksessa ja opettajien täydennyskoulutuksen kehittämisessä. Jatkotutkimusta voitaisiin suorittaa myös oppilaiden parissa. Heiltä voitaisiin tiedustella muun muassa, mitä he odottavat opettajalta ja millaisia opettajatyyppejä heillä on.

LÄHDELUETTELO

- DuBrin, A. J. 1988. Human Relations, a job oriented approach. Englewood Cliffs, New Jersey.
- Dunham, J. 1984. Stress in teaching. London Crom. Helm.
- Furnham, A. 1992. Personality at work: the rule of individual differences in the workplace. London: Routledge.
- Gallon, A. J. 1980. Coaching: ideas & ideals. 2nd edition. Boston Mass. Houghton Mifflin.
- Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätyömenetelmät. Juva.
- Hirsjärvi, S. ja Hurme, H. 1982. Teemahaastattelu. Jyväskylä: Gummerrus.
- Hirsjärvi, S. ja Liikanen, P. ja Remes, P. ja Sajavaara, P. 1992. Tutkimus ja sen raportointi. Jyväskylä: Gummerrus. 4. uudistettu painos.
- Ikäheimonen, P. 1995. Musiikinopettajan ensimmäinen työvuosi - alku ammattiin sosiaalistumiselle. Pro gradu. Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen laitos.
- Janhonen, T. E. 1998. Koulujen musiikinopetus ja "elämän tarkoitus", kuuden musiikinopettajan työtä ohjaavat arvot. Pro gradu. Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen laitos.
- Jyrinki, E. 1976. Kysely ja haastattelu tutkimuksessa. Vaasa, Gaudeamus. 2. painos.
- Liikanen, P. 1991. Opettajan persoonallisuus ja suomalainen kulttuuri. Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 46.
- Maslow, A. H. 1954. Motivation and personality. 3rd edition, New york.
- Rautjoki-Tiainen, M. 1992. Musiikin oppilasarviointi. Pro gradu. Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen laitos.
- Ruismäki, H. 1991. Musiikinopettajan työtyytyväisyys, ammatillinen minäkäsitys sekä uranvalinta. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in the arts 37.
- Ruohotie, P. 1980. Opettajien työmotivaatio. Tutkimus peruskoulun yläasteen opettajien työmotivaatiosta ja siihen liittyvistä tekijöistä. Tampereen yliopiston kasvatustieteiden laitos. Julkaisusarja A, tutkimusraportti n:o 17.
- Schein, E. H. 1978. Career dynamics matching individual and organizational need. Addison-Wesley Publishing Company.

- Syrjälä, L. ja Numminen, M. 1988. Tapaustutkimus kasvatustieteessä. Oulun yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan tutkimuksia.
- Tiitta, J. 1995. Opetussuunnitelmaudistus musiikinopettajan näkökulmasta. Pro gradu. Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen laitos.
- Titon, J. 1992. Worlds of music, an introduction to the music. 2nd edition.
- Viitamäki, R. O. 1959. Opettajan persoonallisuus ja opetustaito: kokeellinen tutkimus. Helsinki.
- Viitaniemi, S. 1991. Opettajan persoonallisuus ja opetustyössä koettu stressi. Pro gradu. Turun yliopisto. Turun opettajankoulutuslaitos.
- Väisänen, H. 1995. Peruskoulun yläasteen musiikinopettajan roolikuva. Pro gradu. Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen laitos.

LIITE 1

Vastaa väitteisiin rastittamalla vain yksi (lähinnä) oikealta tuntuva vaihtoehto.

	täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	vaikea sanoa	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä
1. Minun on vaikea lähteä maanantaiaamuisin töihin.....	☐	☐	☐	☐	☐
2. Lomat ahdistavat, koska se aika on pois työltä.....	☒	☐	☐	☐	☐
3. Minun on vaikea keskittyä kuntoiluun, koska ajatukseni ovat silloinkin työssä.....	☒	☐	☐	☐	☐
4. Suurin syy liikuntaharrastukseeni on se, että olisin hyvässä kunnossa työssäni.....	☐	☐	☐	☐	☐
5. Jos olisi mahdollista, lähtisin töistä aikaisemmin ollakseni puolisoni/lasteni/lemmikkini/ harrasteideni parissa.....	☐	☐	☐	☐	☐
6. Toisinaan saatan asettaa työasiat perheeni edelle.....	☐	☐	☐	☐	☐
7. Työ antaa minulle suurimman hyvinolontunteen.....	☐	☐	☐	☐	☐
8. Työssäkäyntini suurin syy on saada laskut maksettua.....	☐	☐	☐	☐	☐
9. Jonottaessani (pankissa, ruokakaupassa) hermostun, koska kallista työaikaa valuu hukkaan.....	☐	☐	☐	☐	☐
10. Jopa kotona rentoutuessani poden huonoa omaatuntoa työn takia.....	☐	☐	☐	☐	☐
11. Jos työnantajani pyytäisi minua lounaalle, peruuttaisin muut menoni.....	☐	☐	☐	☐	☐
12. Nauttisin ulkoilutuokiosta työpäivän lomassa.....	☐	☐	☐	☐	☐
13. Lomaillessani en ajattele työasioita.....	☐	☐	☐	☐	☐
14. Haluaisin jäädä eläkkeelle mahdollisimman nopeasti.....	☐	☐	☐	☐	☐
15. Perheeni (puoliso, lapset) voi olla este työuralleni.....	☐	☐	☐	☐	☐
16. Jään mielelläni vapaaehtoisesti ylitöihin.....	☐	☐	☐	☐	☐
17. Työ on merkityksetöntä, ellei sitä tehdä perheen tulevaisuuden turvaamiseksi.....	☐	☐	☐	☐	☐
18. Sosiaalisten aktiviteettien (ihmisten kanssa seurustelu) aikana ajattelen usein keskeneräisiä töitani.....	☐	☐	☐	☐	☐
19. Pidän muistiinpanovälineitä (sanelukone, muistivihko) mukana, jotta voin käyttää vapaat hetket hyödyksi.....	☐	☐	☐	☐	☐
20. Sunnuntaina odotan innolla työviikon alkua.....	☐	☐	☐	☐	☐
21. Kuvaile vapaamuotoisesti kuinka työllesi omistautunut tunnet olevasi					

Vaivannäöstäsi kiittäen

V. P.

LIITE 2

Vastaa kysymyksiin rastittamalla oikea vaihtoehto.

1. SUKUPUOLI mies nainen
2. SIVIILISÄÄTY naimaton
 naimisissa
 eronnut
 leski
3. SYNTYMÄVUOSI _____
4. KOULUTUS musiikinopettaja
 musiikkiin erikoistunut luokanopettaja
 luokanopettaja tai kansakoulunopettaja
 kanttoriurkuri
 muu, mikä _____
5. KAUPUNKI/PAIKKAKUNTA, JOSSA KOULU SIJAITSEE _____
6. KOULUN OPPILASMÄÄRÄ _____ (50 oppilaan tarkkuudella)
7. NYKYINEN VIRKA TAI TOIMI rehtori
 lehtori
 aineenopettaja
 tuntiopettaja
 muu, mikä _____
8. VIRKASUHTEESI ON vakinainen
 tilapäinen
 viransijainen
 väliaikainen
9. OPETAN MUSIIKKIA yläasteella
 lukiossa
 yläasteella ja lukiossa
 musiikkioppilaitoksessa tai konservatoriossa
 kansalais- tai työväenopistossa
 opettajankoulutuslaitoksessa
 lastentarhanopettajien koulutusyksikössä
 yksityisesti
 muualla, missä _____
10. OPETATKO MUSIIKKILUOKALLA kyllä en
11. NYKYISESSÄ KOULUSSA OLEN OPETTANUT MUSIIKKIA _____ LUKUVUOTTA
12. YHTEENSÄ OLEN OPETTANUT MUSIIKKIA KOULUISSA _____ LUKUVUOTTA
13. KUINKA MONTA TUNTIA SINULLA ON KOULUSSA MUSIIKINOPETUSTA
 VIIKOSSA?

_____ TUNTIA (jos tuntimääräsi vaihtelevat jaksoittain,
 ilmoita keskimääräinen tuntimääräsi)

LIITE 3

Arvoisa musiikinopettaja,
olen Virva Pelkonen ja opiskelen Jyväskylän yliopiston musiikki-
tieteen laitoksella musiikkikasvatusta.
Pro gradu -työni aihe on musiikinopettajan työhön orientoituneisuus. Pysin selvittämään miten työlleen omistautuneita musiikinopettajat ovat ,ja mitkä asiat tähän vaikuttavat.
Pidän tärkeänä selvittää mitä ehtoja työpaikan tulee täyttää, jotta työntekijä viihtyisi ja kokisi toimensa palkitsevana.
Näiden tietojen avulla selvitän, miten musiikinopettajan työtä voitaisiin kehittää työntekijää tyydyttävämmäksi.
Olisin todella kiitollinen, jos näihin kysymyksiin vastaamalla voisit auttaa minua pro gradu -työssäni.
Kyselylomakkeita olen lähettänyt Oulun ja lähipaikkakuntien musiikinopettajille. Palautathan täytetyt lomakkeet mennessä oheisessa nimelläni ja osoitteellani varustetussa kirjekuoressa.

Ystävällisin terveisin

mus. opiskelija
Tnt 9 B 310 Jk1 74
014-607182

LIITE 4

HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Miksi opetat musiikkia?

Kysymyksellä pyritään saamaan selville onko tämä ainoa oikea työvaihtoehto. Toimiiko henkilö lempiammattissaan, vai onko kenties jokin muu elämänalue tärkeämpi? Mieliammattissaan toimiessa saa suurimman tyydytyksen. Siihen haluaa panostaa ja antaa kaikkensa. Tätä kautta kasvu työhön voimistuu ja helpottuu. Työ voi myös olla väline johonkin, tapa hankkia rahaa - tai siinä pääsee vähemmällä kuin jossain muussa työssä.

2. Mitkä asiat motivoisivat sinua vielä nykyistä enemmän paneutumaan työhösi?

Kysymyksellä saamme selville mitkä asiat saavat työntekijän paneutumaan työhönsä enemmän. Mitä asioita tulisi muuttaa, jotta opettaja tuntisi tyydytystä työssään? Tämä on tärkeä kysymys, koska näitä tietoja voidaan käyttää koulutuksen suuntaamiseen opettajan käytäntöä tyydyttävämpään suuntaan, mikä parantaisi työn omaksumista ja helpottaisi työskentelyä.

3. Mitä ajattelet tulevaisuudestasi musiikinopettajana?

Tarkoituksena on saada selville, onko opettaja vieraantunut vai paneutunut työhönsä, ja mihin suuntaan hän luulee kasvavansa tulevaisuudessa.

4. Kerro kolme parasta ja huonointa asiaa työssäsi.

Selvitän keskeisimmät asiat musiikinopettajan työssä. Mikäli opettaja haluaa, hän voi kertoa joko parhaimmista tai huonoimmista asioista riippuen siitä, mitkä asiat ovat voimakkaammin esillä hänen työssään.

5. Mistä asioista saat iloa työssäsi?

Opettaja kertoo syitä työhön paneutumiselleen. Vastaukset kuvastavat sen hetken tunteuksia työstä.

6. Mitkä asiat painavat mieltä työssäsi?

Tavoitteena on selvittää, mitkä asiat vaikeuttavat opettajan työskentelyä ja saavat hänet vieraantumaan työstään.

7. Mitä tavoitteita sinulla on työssäsi?

Selvitän, onko opettaja työssään kunnianhimoinen eli paneutunut siihen, vai suhtautuuko hän välinpitämättömästi työn tavoitteesiin ja näin vieraantuu siitä.

8. Miten työsi tukee omaa musiikillista kehitystäsi ja saatko toteuttaa itseäsi siinä?

Pelkkä työstä suoriutuminen ei riitä innostuneelle työntekijälle, vaan hänen tulee myös itse kokea kehittyvänsä ja etenevänsä siinä. Itsensä toteuttamista pidetään tärkeänä työtyytyväisyyden mittarina. Pyrin selvittämään missä määrin opettaja pääsee toteuttamaan omia toiveitaan, haaveitaan ja unelmiaan ja näin myös itse kokemaan elämyksiä.

9. Mitä olet jo saavuttanut työssäsi?

Saavutukset vahvistavat opettajan paneutumista työhön. Jos työllään ei ole saavuttanut mitään, voi tuntea itsensä arvottomaksi ja ponnettomaksi. Itselleen asetettujen päämäärien saavuttaminen lisää intoa ja saa työn tuntumaan merkitykselliseltä.

10. Täyttääkö nykyinen työpaikka toiveesi? Miten?

Työpaikan täyttäessä opettajan toiveet hän paneutuu siihen ja saa tyydytystä työstään. Jos työpaikka ei täytä toiveita, opettaja vieraantuu siitä.

11. Millaisia olisivat mielestäsi musiikinopettajan ihanteelliset työskentelyolosuhteet?

Selvitän asioita, jotka helpottavat työhön paneutumista, ja lisäävät työtyytyväisyyttä. Toivon saavani vinkkejä, joita voidaan toteuttaa käytännössä.

12. Haluaisitko mieluummin tehdä jotain muuta työtä? Mitä? Miksi?

Tämä kiinnostava kysymys selvittää sitä, moniko haluaisi vaihtaa ammattinsa eli on kyllästynyt ja tyytymätön työhönsä. Etsin syitä, miksi musiikinopettajan työ ei kiinnosta ja mitkä asiat koetaan raskaimpina.

13. Millaisia parannusehdotuksia sinulla olisi työsi kiinnostavuuden ja mielekkyyden lisäämiseksi? Oletko saanut toteuttaa niitä?

Opettajan saadessa toteuttaa parannusehdotuksiaan hänen työhön paneutumisensa kasvaa. Selvitän mitkä seikat kohottaisivat opettajan työtyytyväisyyttä.

14. Mistä työhösi kuuluvasta asiasta olisit valmis luopumaan? Miksi?

Yritän saada selville, mikä seikka aiheuttaa suurinta turhautumista ja näin alentaa työhön paneutumista.

15. Onko työsuojelunäkökohdat otettu ammatissasi tarpeeksi huomioon?

Työsuojelunäkökohtien huomioiminen työssä lisää työntekijän motivaatiota. Puutteellinen työympäristö hankaloittaa opettamista ja saattaa aiheuttaa jopa terveydentilan heikentymistä. Kysymys on tärkeä, koska musiikinopettajan ammattiin liittyy monia terveydellisiä riskitekijöitä, joita muiden aineiden opettajilla ei ole.

16. Miten ympäristösi suhtautuminen vaikuttaa työhösi?

Tarkoituksena on selvittää, saako ympäristö (kollegat, oppilaat, oppilaiden vanhemmat, lähipiiri) aikaan työhön paneutumista tai siitä vieraantumista. Miten tämä tapahtuu, ja kuinka voimakas vaikutus ympäristön positiivisuudella tai negatiivisuudella on? Onko opettajan oma työhön suhtautuminen niin voimakas, ettei siihen muut voi vaikuttaa? Kumpi ihmistyyppi on "paremmassa" asemassa: vahvan vai heikon itsetunnon omaava opettaja?

17. Millainen työilmapiiri vallitsee luokassasi? Miten se vaikuttaa työhösi?

Selvitän, vahvistaako luokkailmapiiri työhön paneutumista vai heikentääkö se sitä. Kuinka suuri tai pieni merkitys luokan ilmapiirillä on opettajan työhön? Mistä asioista hyvä ja huono ilmapiiri koostuu? Millainen työilmapiiri vahvistaa tai heikentää opettajan työntoita?

18. Millainen tunnelma opettajainhuoneessa vallitsee? Mitä merkitystä sillä on työhösi?

Tavoitteena on saada selville, kuinka suuri merkitys opettajainhuoneen ilmapiirillä on työhön paneutumisen tai siitä vieraantumisen suhteen. Mitkä asiat muiden opettajien käytöksessä vaikuttavat musiikinopettajan olotilaan? Onko musiikinopettajalla yhteisiä puheenaiheita kollegojen kanssa? Millaiseksi hän tuntee itsensä muiden joukossa (eristäytynyt, yksinäinen)? Vaikeuttaako erityisaineen opettaminen sulautumista joukkoon? Onko musiikinopettaja yrittänyt itse vaikuttaa opettajainhuoneen tunnelmaan, millä lailla ja onko sillä ollut vaikutusta?

19. Millaista palautetta saat työstäsi?

Selvitän miten voimakkaasti palaute vaikuttaa työhön paneutumiseen tai siitä vieraantumiseen. Millaiseen opettajaan palaute

vaikuttaa eniten (haavoittuvainen, herkkä, ulospäinsuuntautunut)? Keneltä tuleva palaute vaikuttaa opettajaan eniten ja miksi?

20. Millaisella palautteella on sinulle merkitystä?

Otan selvää, saako positiivinen vai negatiivinen palaute opettajan ponnistelemaan enemmän työssään. Millä tavalla palaute annetaan: suullisesti, kirjallisesti, julkisesti, salaisesti, eleillä, ilmeillä, katseilla, milloin ja missä yhteydessä? Millainen palautteenantotapa vaikuttaa eniten?

21. Jos et saa palautetta, annatko sitä itsellesi?

Tavoitteena on selvittää, kuinka paljon opettaja itse pystyy motivoimaan itseään. Miten palautteen anto itselle tapahtuu: valamalla itsen positiivista henkeä, kehumalla tai kiittämällä itseä vai vakuuttamalla pärjäävänsä?

22. Kiusaako joku tai jokin työympäristössäsi sinua?

Selvitän miten kiusaaminen vaikuttaa opettajaan. Tämä on tärkeä asia työhön paneutumisen ja vieraantumisen kannalta. Kuinka vahva vaikutus kiusaamisella on opettajan työntöön? Miten se vaikuttaa hänen itsetuntoonsa ja tuntien läpiviemiseen?

23. Miten mahdollinen tuntihäirintä vaikuttaa opetukseesi?

Tämä on tärkeä kysymys, sillä opettajan työ tapahtuu tunnilla. Tuntitilanne on kaiken toiminnan keskus ja varsinainen opettajan työalue. Näin ollen tunnilla tapahtuvilla häiriöillä on paljon vaikutusta työhön paneutumiseen ja opettajan itsetuntoon.

24. Miten selvität ongelmatilanteet?

On tärkeää miten selviytyy ongelmatilanteista. Onko opettajalla keinoja ratkaista niitä, vai lannistuuko hän?

25. Oletko tyytyväinen vallitsevaan työskentelytilanteeseesi?

Kuinka itsenäisesti teet työtäsi?

Tyytyväisyys työskentelytilanteeseen on työntöä lisäävä tekijä. Mahdollisuutta työskennellä itsenäisesti pidetään yhtenä työtyytyväisyyden mittarina. Haluan selvittää kuinka itsenäisesti musiikinopettaja saa valmistaa tuntinsa ja valita tunnin sisällön. Voiko hän tehdä yhteistyötä muiden koulunsa opettajien tai musiikinopettajien kanssa? Onko opettaja tyytyväinen työskentelytilanteeseen vai haluaako hän muuttaa jotain, mitä ja miksi? Mikä helpottaisi opettajan työskentelyä?

- 26. Miten luokan heterogeenisyys vaikuttaa tuntien suunnitteluusi?**
 Otan selvää, mitä mahdollisia rajoituksia ryhmät vaativat. Millaisia asioita opettaja joutuu työssään ensiksi ajattelemaan, mitä karsimaan? Mitä kaikkea opettaja on valmis tekemään oppilaidensa takia, eli pitääkö hän itseään ensisijaisesti muiden palvelijana ja auttajana vai onko hänellä muunlaisia ajatuksia omasta roolistaan opettajana?
- 27. Miten huomioit musiikin eri osa-alueet tunneillasi?**
 On kiinnostavaa tietää, millä perusteilla opettaja valitsee tunnilla käsiteltävät aiheet (laulamien, soittaminen, kuunteleminen, eri maanosien musiikin lajit). Vaikuttaako siihen hänen oma kiinnostuksensa ja osaamisensa vai oppilaat?
- 28. Millaista pätevyyttä musiikinopettaja tarvitsee käytännössä ja miten se mielestäsi ilmenee?**
 Tavoitteena on selvittää mitkä asiat painottuvat: koulutus, käytännön taidot, sosiaaliset taidot. Opettajan hallitessa tarvittavat taidot hän kasvaa ammattinsa sisään ja tuntee pärjäävänsä. Ilmeneekö taitojen hallinta joustavuutena, oppilaiden ymmärtämisenä, jämäkkyutenä, huumorintajuna, hyvänä tilannetajuna, täydellisenä instrumenttien hallintana, musiikin historian hallitsemisena vai jonakin muuna taitona?
- 29. Missä vaiheessa olet ollut eniten kiinnostunut työstäsi? Miksi? Millaisia muutoksia innostuneisuudessasi on tapahtunut urasi aikana? Mistä ne johtuvat?**
 Tarkoituksena on selvittää millaiset olosuhteet ovat vallinneet innostuneisuuden ja vieraantumisen aikana.
- 30. Mitä musiikinopetuksellisia vahvuuksia sinulla on?**
 Tämän kysymyksen avulla saadaan tietoon mitkä vahvuudet lisäävät työhön paneutumista tai siitä vieraantumista. Selvitän miten koulutuksen antamalla taidoilla pärjää käytännössä. Pitäisikö koulutuksen kenties painottaa eri asioita kuin tähän asti?
- 31. Miten nykyiset yhteiskunnalliset arvot vaikuttavat työhösi?**
 Selvitän, voimistavatko vai heikentävätkö nämä opettajan omaa innostuneisuutta. Vallitsevia trendejä ovat suorituksen nopeus, tulosvastuu, arvotyhjio, työn epävarmuus, lyhyet työsuhteet, yleinen rauhattomuus, nuorten aikaisin alkava alkoholin- ja huumeidenkäyttö, perusturvattomuus jne.

32. Miten vallitsevat yhteiskunnalliset arvot vaikuttavat omiin näkemyksiisi musiikin opettamisesta?

Tutkin, vaikuttavatko ne myönteisesti vai kielteisesti opettajan työhön. Miten vaikutukset näkyvät esim. työhön paneutumisessa? Kuinka suuri vaikutus kulloisillakin trendeillä on työntekijään?

33. Miten olet sopeutunut uudistuksiin ja muutoksiin työssäsi?

Yritän saada selville miten uudistukset ovat vaikuttaneet työntekijän innostuneisuuteen. Ovatko ne vähentäneet tai lisänneet sitä, ja millaisilla muutoksilla on ollut suurin vaikutus?

34. Millainen on työpaikkakuntasi ilmapiiri? Miten se vaikuttaa työhösi?

Selvitän kuinka voimakas vaikutus paikkakunnalla on musiikinopettajaan. Miten vaikutus esiintyy ja millaista se on? Voiko paikkakunnan ilmapiiri pönkittää tai heikentää työhön paneutumisesta ja kuinka vahvasti? Tulisiko ensin ottaa selvää tulevan työpaikkakunnan musiikinopettajamyönteisyydestä, ennenkuin ottaa työn vastaan? Millä lailla paikkakunta voi tukea opettajaa?

35. Millainen on musiikinopettajan rooli maaseudulla ja kaupungissa? Miten maaseutu ja kaupunki eroavat musiikinopettajuudelle asettamiltaan vaatimustasoilta toisistaan?

Kysymykseen vastaa vain henkilö, jolla on kokemusta molemmista paikoista. Selvitän, onko eroja näiden paikkojen välillä, ja jos, niin millaisia. Onko jompi kumpi ehkä musiikinopettajalle myönteisempi tai helpompi työpaikkakunta?

LIITE 5

OPETTAJA 1: nainen, 35 vuotta, työkokemus päteväna musiikinopettajana 6,5 vuotta, työssä yläasteella ja lukiossa

OPETTAJA 2: mies, 33 vuotta, työkokemus päteväna musiikinopettajana vajaa 7 vuotta, työssä yläasteella ja lukiossa, opettaa musiikkiluokkia

OPETTAJA 3: nainen, 41 vuotta, työkokemus päteväna musiikinopettajana vajaa 5 vuotta, työssä yläasteella ja lukiossa

OPETTAJA 4: nainen, 31 vuotta, työkokemus musiikkiin erikoistuneena luokanopettajana 8 vuotta, työssä kahdella yläasteella ja lukiossa

OPETTAJA 5: mies, 39 vuotta, työkokemus päteväna musiikinopettajana 10 vuotta, työssä musiikkipainotteisessa lukiossa

Tiedot on kerätty helmi- ja maaliskuussa 1998.